

D.2364

FIRAT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

SAYI : 4

ELAZIĞ - 1999

ÇANAKKALE SAVAŞLARININ MANEVİ YÖNÜ

Yrd. Doç. Dr. Ramazan HURÇ*

Dünya milletler ailesinde Türk milletinin en bariz özelliklerinden birisi de savaşçılığıdır. At üstünde sürekli hayvanlarına otlak arayan göçebe Türkler, vatanlarını da bu vesileyle sürekli değiştirmişlerdir. Öyle ki Viyana önlerine kadar giderek nal şakırtılarını Avrupalılara dinletmişlerdir. Avrupa hakimiyeti pek uzun sürmemiştir. Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra mevzî galibiyetler bir kenara bırakılacak olursa sürekli toprak kayıpları olmuştur. Özellikle XX. Yüzyılın başında Trablusgarp ve Balkanların kaybıyla toprak kaybı hat safhaya ulaşmıştır. Emperyalist devletler, hasta adandan bir parça et koparmak için birbirleriyle kıyasıya yarışmışlar. Türk'ü Anadolu'dan atmak, güzelim İstanbul'u Boğazlarla perçinleyerek kendi haris emellerine ulaşmak için sinsî planlarını uygulamaya koyulmuşlardır. "*İstanbul'a sahip olan dünyaya sahip olur*"¹ mantığıyla hareket ederek, daha az masraf ve daha kısa yolla Çanakkale Boğazından geçmeyi tasarladılar. Balkanlarda yerine göre tek kurşun bile patlatmadan Anadolu'ya kaçan Türklerin bir daha önlerinde tutunamayacaklarını sanmışlardı. Fakat sandıkları gibi olmadı. Türk'ü çelikleştiren ruh önünde eğilmişlerdir. Cemal Kutay'ın dediği gibi Çanakkale'de Türk müdafaası; "*maddenin ve tekniğin, ruh ve kahramanlık önünde, hakikaten dize geldiği yerdir*"².

İşte biz bu makalemizde Çanakkale savaşlarının sonuçlarına etki eden manevî unsurları ve bu unsurların beslenildiği kaynakları incelemeye çalışacağız. Şunun iyi bilinmesi gerek ki insan, ruh ve bedenden vücut bulmuş düalist bir yaratıktır. Bedene şekil veren, onu varlık aleminde ön plana çıkartan akıl ve ruhî temayülleri olsa gerektir. İnsana dinamizm kazandıran, moral gücünü artıran hususlarsa manevî değerlerdir. Bu açıdan manevî boytunun incelenmesi gerekir.

* Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Çanakkale Cephesi Harekâtı V. nci cilt I. nci Kitap (Haziran 1914- 25 Nisan 1915)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, 7.

² Cemal Kutay, **Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi**, İstanbul, ?, XVIII, 10315.

Bu güne kadar Çanakkale savaşları ile ilgili olarak çok çeşitli eserler yazılmış, konferanslar verilmiştir. Savaşların görünen yüzüne en çok etki eden arka planına pek bakılmamıştır. Bu arka planda da en çok manevî değerlerdir. Biz bu gelecekteki bazı çalışmalara ufuk açacağı umuduyla Çanakkale savaşlarının manevi yönünü ele almayı amaçladık.

A. ÇANAKKALE SAVAŞLARI ÖNCESİ GENEL DURUM

Çanakkale savaşlarında Türk askerinin manevi yönüne geçmeden önce, bu savaşa nasıl gelindi? Osmanlının savaş öncesi siyasi ve ekonomik durumu nasıldı? Dünya ülkelerinin beklentileri nelerdi? gibi soruların cevaplandırılması konumuza açıklık getirecektir.

1. Siyasi Durum: Osmanlı Devletinde yenilik hareketleri 1839 Tanzimat Fermanıyla yürürlüğe girdi. Resmî anlamda ilk anayasa da 1876 yılında ilan edildi. Fakat dönemin padişahı II. Abdulhamid, çeşitli nedenlerle meclisi işletmedi. Her ne kadar anayasanın ilanıyla birtakım yenilikler ve haklar getirildiyse de olaylar bir türlü bitmedi. Nihayet 23 Temmuz 1908'de Padişah, İkinci Meşrutiyeti ilan etmek zorunda kaldı. İttihat ve Terakki Cemiyeti 31 Mart (13 Nisan 1909) ayaklanmasıyla ülkede etkinliğini iyice artırdı. Bu cemiyet, kısa zamanda ülkenin yarasına neşter vuracakları iddiasında idi. İstenilen olmadı, kötü gidişe bir türlü dur diyemediler. Ülke öncekinden daha fazla kan kaybetmeye başladı. *Bosna-Hersek*, Avusturya tarafından 5 Ekim 1908'de ilhak edildi. *Bulgaristan* 6 Ekim 1908'de bağımsızlığını ilan etti. *Arnavutluk* 1 Nisan 1910'da isyan etti. *Girit*, Yunanistan'a 9 Mayıs 1910'da sadakat yemini ile bağlandı. *İtalyanlar* 29 Eylül 1911'de Osmanlılara savaş ilan ederek Trablusgarp ve Bingazi'ye saldırdılar. İtalyanların Türklere savaş ilanından cesaretlenen *Sırbistan*, *Bulgaristan*, *Yunanistan* ve *Karadağ* birleşerek 8 Ekim 1912'de balkan savaşını başlattılar. Böylece bütün *Rumeli*, *Trablusgarp* ve *Bingazi* tamamen elden çıktı³. Osmanlı Devleti Almanya ile imzaladığı *2 Ağustos 1914* antlaşmasıyla *Üçlü Bağlaşmaya* katıldı. Hükümet, İslam dünyasını *Üçlü Anlaşma Devletleri*'ne karşı harekete geçirmek için 11 Kasım 1914'de "*Kutsal Savaş*" ilanına girdi. Yemen'de *İmam Yahya* ve Libya'da *Senûsiler* dışında, İslam dünyasından hiçbir destek görmediği gibi, *Hicaz*'da *Şerif Hüseyin*, *Asir*'de de *Seyid İdris* ayaklandı⁴. Kafkas cephesinde Sarıkamış'ta Rusya ile yapılan mücadelede Türk ordusu Rus ordusuna karşı bir kuşatma hareketine girişmişse de; çok

³ F. Çetin Derin, "Osmanlı Devletinin Siyasi Tarihi", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 45, Ankara, 1976, 991-1002, 1002.

⁴ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. cilt I. Kitap, 12.

şiddetli soğuklar, açlık, donatımsızlık ve baş gösteren hastalıklar yüzünden büyük kayıplara uğradı (22 Aralık 1914- 4 Ocak 1915)⁵.

2. Ekonomik Durum: Savaş öncesi ülkenin mali durumu, birbirini izleyen ve mağlûbiyetlerle sonuçlanan savaşlar yüzünden hiç de iyi değildi. Özellikle Balkan Savaşı sonunda maliyesi iflasın eşiğindedi, hazinede beş kuruş kalmamıştı. Ekonomi iyice bozulmuş ve bütçe açığı *yedi milyonu* bulmuştu. *Almanya* ve *İngiltere* kesenin ağzını Türklere kapamıştı. Bunlardan aradığını bulamayan hükümet, bir defa da eski dost *Fransa*'ya başvurmayı denedi. *Maliye Nazırı Cavit*'in aracılığı ile uzun görüşmelerden sonra 15 Nisan 1914'te savaşın başlamasından yaklaşık iki buçuk ay önce *Fransa*'dan *otuz beş milyon Türk lirası* (730 milyon Frank) tutarında bir borçlanma yapıldı. Savaşın kısa süre sonra patlak vermesi nedeniyle borcun ancak üç yüz milyon Franklık birinci taksidi alınabildi. Diğer kısım savaş nedeniyle durduruldu⁶. Osmanlı Devleti *Almanya* ile imzaladığı 2 Ağustos 1914 antlaşmasıyla⁷ Üçlü Bağlaşmaya katılmış sayıldığından, er veya geç gireceği Birinci Dünya Savaşı giderlerini karşılayabilmek için paraya ihtiyacı vardı. Alman hükümeti Osmanlı maliyesini iyileştirmek için ödünç olarak % 6 faizle 5.000.000 lira verdi. Şartlı olarak alınan bu paranın 250.000'i anlaşmanın imzasından on gün; 750.000'i İngiltere ve Rusya'nın savaş ilanından on gün sonra, kalanıysa savaşa girilmesinden bir ay sonrasından başlayarak 400.000'er lira olarak verilecekti⁸.

3. Dünyada Genel Durum

Osmanlı Devleti ekonomik ve siyasi yönden kan kaybederken emperyalist ülkeler bu pastadan pay alma hazırlıkları içerisindeydiler.

1.Savaş Öncesi İttifakların Kurulması: Alman birliğinin kurucusu Bismark 1870 yılında Fransa ile yaptığı savaşta *Alsaca-Lorraine*'i kendi topraklarına kattı. *Almanya*, *Fransa*'nın bu yenilgiyi unutmayacağını ve bir gün kendisine karşı savaş açacağını bildiğinden ittifak kurma yoluna gitti. *Almanya*, *Avusturya* ve *Rusya* ile *Üçlü İmparatorlar Antlaşmasını* yaptı. *Bismark*'ın başbakanlıktan düşmesiyle bu ittifaktan çekilen *Rusya*, *Fransa* ile anlaştı. *Almanya*, *Rusya*'nın ayrılmasından sonra *İngiltere* ile de bir antlaşma yaptıysa da, aralarındaki pazar anlaşmazlığı yüzünden İngiltere, Fran-

⁵ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. cilt I. Kitap , 70; Karal, IX, 473.

⁶ Enver Ziya Karal, *İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996, IX, 365.

⁷ Bayram Kodaman, "1876-1920 Arası Osmanlı Siyasi Tarihi", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1989, XII, 177.

⁸ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. cilt I. Kitap , 12; Bkz.: Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

sa safına geçti. Böylece dünya, sanayi mamullerini satma, pazarlarını kaybetmeme ve deniz üstünlüğünü sağlama yolunda büyük bir rekabete girdi. Bir dünya devleti olan Osmanlı da bütün bu gelişmelere kayıtsız kalamazdı. Türklüğün ezeli düşmanı Rusya, Fransa⁹ ve İngiltereyle ittifak etmiş bulunduğu göre, Osmanlı devletinin bu ittifaka dahil olmasında bir mana yoktu. Diğer yandan teknik ve askerî alanda, Almanya'nın gücünde hiçbir devlette yoktu. Bu vesileyle harbin Almanlar tarafından kazanılacağından bir kimse- nin şüphe etmesi yersizdi. Her ne kadar İngiltere denizlerde kuvvetliyse de; harp denizde değil, karada cereyan edecekti.

Öte yandan Rusya, için için kaynamaktaydı. Hemen her gün bu koca ülkenin bir noktasında ihtilalin patlak vermesi beklenebilirdi. Böyle olursa tabii olarak Rusya kendi derdine düşecek ve yalnız kalan Fransa, Alman askerî gücü önünde çabucak dize gelecekti.

Şayet Türkiye son zamanlarda kaybettiği vilayetleri yeniden kazanmak, *Mısır*'ı *İngiltere*'den, *Selanik*'le *Girit*'i Yunanistan'dan, *Trablus*'u *İtalyanlardan* geri almak ve *Bulgarlar*'ı sindirmek istiyorsa, *Almanya*'nın yanında harbe girmekle bunu temin edebilecekti. Öte yandan Yirminci yüzyılın başından beri petrol nedeniyle Mezopotamya'nın değeri artmış, Bağdat demiryolu projesiyle Osmanlı-Alman ittifakı sağlanmış gibiydi. Bu ve benzeri nedenlerle Osmanlı'nın içinde bulunduğu şartlar kendilerini Almanlarla ittifaka itti¹⁰.

Osmanlı Devleti'nin Almanyanın yanında yer almasıyla dünya devletleri iki bloka ayrılmış oldu. Bunlardan biri "*İtilaf Devletleri*" veya "*Müttefikler*" (İngiltere, Fransa, İtalya, Sırbistan, Yunanistan, Japonya, A.B.D. ve müttefikleri); diğeri ise "*İttifak Devletleri*" veya "*Merkezi İmparatorluklar*" dan (Almanya, Avusturya, Macaristan ve Osmanlı) meydana gelmekteydi.

Nihayet İngiltere 4 Ağustos 1914 günü Almanya'ya savaş ilan edişinden iki gün önce 2 Ağustos 1914 günü Türkiye ile Almanya arasında gizli bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın ana amacı Rusya'ya karşı bir savunma paktıydı. Fakat bu gizlilik çok sürmedi. İki devletin anlaşması kısa zamanda *Fransa* ve *Yunanistan* tarafından duyuldu. Türkiye'nin içinde bulunduğu

⁹ Oysa Osmanlı devleti Kanuni Sultan Süleyman'dan beri (1527'den 1914'e kadar yaklaşık 400 yıl) Fransa ile dosttu. Kanuni İspanyalılara esir düşen Fransız Kralı I. François'nun hürriyetine kavuşması için gerekli gayreti göstermişti. Bu yakınlaşmadan sonra iki ülke kendi dillerini diplomatik resmi dil olarak ilan etmişlerdi. Bakınız: Farrere, 53, 135, 11.6.

¹⁰ Bkz: Ömer Kürkçüoğlu, *Osmanlı Devletine Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi (1908-1918)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:512, Ankara, 1982, 73.

askerî ve ekonomik durumu iyileştirmek için Almanya'nın Osmanlı Devletine yaptığı parasal yardım İngiltere açısından bakıldığında pek de hoş karşılanacak bir durum değildi¹¹.

Osmanlı'nın komşuları Rusya ve Yunanistan, donanma açısından zengindi. Üstelik Yunan donanması Balkan Savaşı'nın kaybında büyük rol oynamıştı. Karadeniz'deki Rus donanması Türkler için büyük bir tehlikeydi. Böylece Osmanlı Devleti'nin yeni gemilere ihtiyacı vardı. Osmanlı hükümeti İngiltere'ye *Sultan Osman ve Reşadiye* adlı iki savaş gemisi siparişi verdi. Bunlar için umumi yardım kampanyası açılmış ve yediden yetmişe herkes imkanlar ölçüsünde yardımda bulunmuştu. Nihayet *Rauf Bey (Orbay)* ve 500 kişilik Türk mürettebatı, sabırsızlıkla yapımı tamamlanan gemileri almak için İngiltere'ye gelmişlerdi. İngiltere hükümetinin sözcüsü, Amirallik Birinci Lordu *Winston Churchill*, Türklere beklenen cevabı verdi. Gemiler Türklere teslim edilmeyecekti¹². Yapımı biten *Sultan Osman*, sözde Ege'deki Yunan gemilerinin tehlikesi bahane gösterilerek iade edilmemiş ve Reşadiye'nin yapılması ise geciktirilmişti. Umduğunu bulamayan Türk heyeti eli boş olarak yurda döndü.

2.İtilaf Devletlerinin Boğazları Ele Geçirme İstekleri: Diğer yandan İngiltere'nin müttefiki Rusya, sabırsızlıkla Boğazların açılmasını bekliyordu. İnsan kaynağı sınırsız olan Rusya'nın belini büken tek şey, malzeme sıkıntısıydı. Cephelere silahsız olarak gelen Rus birlikleri, siperlerin arkasındaki hatlarda bekliyor ve ancak ölen arkadaşlarının silahları kendilerine verildikten sonra savaşa iştirak edebiliyorlardı. Boğazların açılmasıyla, aylardır Karadenizde hapsolünmüş bulunan 350.000 tonluk Rus ticaret filosu serbest kalacak, müttefik orduların beslenmesi için gerekli olan Ukrayna buğdayını Batıya nakletme imkânı hasıl olacaktı¹³.

Türk-Alman ittifakı halinde yapılacak bir savaşta, Rusya'nın Boğazlar yoluyla can damarını oluşturan ticaret yolu kapanacaktı. Çünkü Rusya'nın ihraç ettiği buğdayın yüzde doksanı ve topyekün ihracatının yüzde ellisi Boğazlar yoluyla sarfediliyor ve ithalatının da bu ölçüde bir kısmı aynı yoldan memlekete geliyordu. Boğazları elinde bulunduran hükümet düşman cephesine iltihak ettiği takdirde bu ticaret tamamen kesilecekti¹⁴.

Boğazlar engeli yüzünden Rusya, müttefikleriyle gerekli irtibatı kuramıyor, istenilen yardımı temin edemiyordu. Üstelik Komünist ayaklanmaları yüzünden için için kaynıyordu. İngiltere ve Fransa'nın Rusya'ya ulaşabilecekleri en kestirme yol İstanbul boğazlarıydı. Boğazların alınmasıyla

¹¹ S. Bilbaşar, *Çanakkale 1915*, Etiler, 1971, 22.

¹² Bilbaşar, 24.

¹³ Bilbaşar, 49.

¹⁴ Bilbaşar, 21.

Rusya'ya her türlü yardım yapılacaktır. "Boğazlara sahip olan dünyaya sahip olabilirdi"¹⁵.

İngiliz resmi harp tarihinde Çanakkale cephesinin açılmasının nedenleri şöyle izah edilmektedir:

"Düşmana karşı üstünlüğü ele geçirmek için, Rusya'nın sonsuz insan gücünden yararlanmak gerekiyordu. Bunun için Rusya'nın donatım, silah, cephane ve mali yardıma ihtiyacı vardı. Boğazlar açılmadıkça Rusya'ya gerekli yardım sağlanamayacak ve çok büyük askeri gücü olan Almanya'ya yıkabilecek gerçek bir biçimde işbirliği yapma imkânı bulunamayacaktı. Yalnız bu düşünce ile stratejik yönden yeni kabul edilen hareket tarzını uygun bulmaya yeterliydi.

Bu hareketin başarıyla sonuçlanması durumunda, elde edilecek siyasi sonuçlar çok değerliydi. Mısır tehlikesi ortadan kalkacak, Balkanların Üçlü Anlaşma'ya katılması sağlanacak, Arapların çekingen durumlarına ve İtalyanların kuşkusuna son verilecekti.

Boğazların açılması ayrıca ekonomik yararlar sağlayacaktı. Rusya'nın yiyecek ve yem depoları Akdeniz'de boşalacak, Batı devletlerini korkutan yiyecek sorunu çözümlenecekti. Rusya'nın malî durumu düzelecek, ayrıca Karadeniz limanlarında biriken 350.000 ton tutarındaki 120 parça ticaret gemisi kurtarılarak, Üçlü Anlaşma, bunlardan yararlanma fırsatı bulacaktı.

Rusya, savaş cephanesinin tümünü harcamıştı. Bunları yenilemek imkânı da azdı. Çanakkale Boğazı açılmadıkça Rusya'nın taarruza geçme imkânı yok gibiydi"¹⁶. Avrupa'nın "hasta adam"ın elinden boğazları almak zor olmayacaktı. Müttefikler için şartlar da oluşmuştu. Artık her hâlükârd Boğazlar alınmalıydı.

Yabancı güçlerin, boğazlara hakim olmanın yanında başka amaçları da vardı. Bu amaçlar, nesiller boyu hiç değişmeden hep tevârüs edegelmiştir. İngilizlerin ünlü ve genç şairi, İngiliz gençlerini hem savaşa teşvik ve hem de milli idealleri elde etmek için şöyle bir şiir yazmıştı:

"...Bu inanılmayacak kadar güzel bir şey. Talihimizin bize bu kadar yardım edebileceğini hiç tahmin etmiyordum. Gidiyoruz. Galata Kulesi 15 pusluk topraklarımızla yerle bir edilecek. Deniz kana boyanıp leş gibi olacak. Ayasofya'nın mozayiklerini, halılarını yama edeceğiz. Türk lokumları (kızları) benim olacak. İnaniyorum ki bir devrin kapanışına şahit olacağım. Tanrım, hayatımda bu kadar mesut olmamıştım. Sırf bir tarafa akan bir ır-

¹⁵ Birinci Dünya Harbi'nde Türk, V. cilt, I. Kitap, 7.

¹⁶ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. cilt I. Kitap, 74.

mak gibi çocukluğumdan beri içimde bu arzunun İstanbul'a girecek askerlerin arasında bulunmak hevesinin bulunuşunu şimdi iyice anlıyorum"¹⁷.

Arıburnu'na Anzak Kolordusu çıkarma yapacağı sırada asker kıyafetli genç bir papaz sessizliği bozarak: "Meryem Ana'nın, Tanrımız İsa'nın yolunda olmak ne güzel! Biz insanlar için bundan daha büyük bir mutluluk düşünülebilir mi? Barbarlar, dinsiz Türklerden dünyanın incisi İstanbul'u alacağız ve Hıristiyan kardeşlerimizi kurtaracağız..." diyordu¹⁸.

4. Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşına Girmesi

Türkiye'nin büyük oranda bedelini ödediği gemilerini alamaması Almanları harekete geçirdi. Şayet teklif edildiği takdirde, aynı evsafa iki Alman zırhlısını derhal Türkiye'ye göndereceklerini bildirdiler. Bu isteklerinin kabulünden sonra Almanlar, *Goeben*(Yavuz) ve *Breslau* (Midilli)'yi Türk kara sularına girdirdiler. Gemilere hemen Türk bayrağı çekilerek mürettebatına da Türk askeri kıyafetini giydirdiler.

Bundan sonra İngiliz donanması Türk donanmasına karşı daha zecri tedbirler almaya başladı. 26 Eylül 1914 günü *Akhisar* torpidobotu Çanakkale boğazı önündeki adalar arasında karakol vazifesi yapıyordu. Akhisar, İngiliz destroyerleri tarafından durdurulmuş, bir İngiliz Yüzbaşısı, kendi filo komutanının tebligatını kumandan *Hilmi Bey*'e şöyle bildirmişti: İngiltere hükümetinden verilen talimata göre bundan böyle hiçbir Osmanlı gemisi Boğazdan dışarı çıkamayacaktı. Çıktığı takdirde İngiliz gemileri, düşman addederek üzerine ateş edecekti. Bundan sonra Osmanlı donanmasını kumanda eden Alman *Weber Paşa*, Çanakkale boğazını mayınlattı ve gerekli stratejik tedbirler almaya başladı¹⁹.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya savaşına girmesi için sebepler hep birbirini kovalamaya başlıyordu. 4 Eylülde 1914'te Ruslar, Osmanlı hükümetinin İstanbul'un ihtiyacı için Romanya'dan mubayaa ettiği 30.000 çuval buğdaya el koydu. İngilizler, bir Osmanlı vilayeti sayılan Mısır'ın statüsünü tek taraflı değiştirmişler, Şattu'l-Arab'a harp gemilerini sokmuşlardı²⁰.

Emperyalist güçlerin gözlerini maddi hırs bürümüşü. Durum her an savaş patlak verebilecek bir boyuttaydı. Bunun için bir kıvılcım yeterliydi Nitekim 28 Haziran 1914 tarihinde, *Avusturya-Macaristan veliahtı Arşidük*

¹⁷ Aziz Kaylan, *Çanakkale İçinde Vurdular Beni*, tercüman 1001 Temel Eser: 78, İstanbul, ?, 71.

¹⁸ Mehmet Niyazi, *Çanakkale Mahşeri*, Ötüken Neşriyat, Birinci Baskı, İstanbul, 1998, 133.

¹⁹ Bilbaşar, 33; Halis, *Çanakkale Raporu*, Eser Matbaası, İstanbul, 1975, 19-20.

²⁰ Bilbaşar, 33.

François Ferdinand'ın resmi bir ziyaret için gittiği Sarayova'da 28 Haziran 1914'te *Gavrilo Princip* adlı bir Sırp genci tarafından öldürüldü²¹. Veliahdın öldürülmesi bir kıvılcım patlattı ve bu kıvılcım dünyayı saran bir büyük yangın haline geldi.

İtilaf devletleri Rusya'yı bulunduğu konumdan kurtarmak için 3 Kasım 1914'te tüm güçleriyle Çanakkale boğazına dayandılar. İngilizler 410.000, Fransızlar 79.000 toplam 489.000 asker yığdılar. Türkler de 700.000 askerle savaşa katıldı²². İtilaf devletlerinin 3 Kasım'da yaptığı hücumla beraber resmen Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşına iştirak etmiş oldu. Çanakkale Savaşları, Deniz ve Kara savaşları olmak üzere iki kategoride devam etti.

5. Savaş Öncesi İstanbul'da Sosyal Durum

Müttefik kuvvetlerin ana amacı Çanakkale boğazını geçerek kısa yoldan İstanbul'u kuşatmak ve Boğazları kendi hakimiyetlerine almaktı. İstanbul'da hükümet ve halk panik içerisindeydi. Hükümet devlet arşivlerini, bankaların altın stoklarını Eskişehir'e gönderdi. Haydar Paşa garına gelen harekete hazır iki katar bekletilmeğe başlandı. Bu trenlerden biri Padişah ve maiyeti, diğeri de hükümet erkanının kaçması içindi. Buna paralel olarak hali-vakti yerinde olan kimseler, ailelerini Anadolu'da ki ahabap ve akrabalarının yanlarına göndermeğe başlamışlardı.

Türklerde bu panik havası hakimken, azınlıklar başka çalışmalar içerisindeydiler. Hıristiyan azınlıklar Beyoğlu caddesine bakan evlerin ön cephelelerinin camlarını kiralamak için birbirleriyle yarış ediyorlar, müttefik askerlerin geçit resminde evlerine asacakları bayrakların ve üzerlerine serpecekleri çiçeklerin hazırlıklarını yapıyorlardı. Müttefik kumandanlarının yatacağı karyolar bile hazırlanmış, yatak çarşaflarına varıncaya kadar her şey ayrıntısıyla düşünülmüştü²³.

B. ÇANAKKALE SAVAŞLARI

Çanakkale savaşları her ne kadar bir bütün olarak değerlendirilse de iki bölümde incelemek daha uygun olacaktır:

1-Deniz Savaşları: İngiliz ve Fransız ve müttefiklerinden oluşan düşman donanması bütün şiddetiyle *Seddülbahir*, *Ertuğrul*, *Kumkale* ve *Orhaniye* tabyalarını döverek göz açtırmıyor, tabyaları gerek gemilerden ve gerekse uçaklardan atılan toplarla yerle bir ediyorlardı. Bahriye Bakanı Sir Churchill, İngiliz kabine toplantısında Çanakkale de elde ettikleri bu ilk ba-

²¹ Karal, IX, 365; Bilbaşar, 22.

²² Besim Darkot, "Çanakkale Muharebeleri (Birinci Cihan Harbi)", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945, 347-351, 351.

²³ Bilbaşar, 109.

şarını muhaliflerine ders vermek için basına şöyle bir açıklamada bulunmuştu: "Ekselanslar, herhalde artık bir tereddüdünüz kalmamıştır. Sizlere, bir elimizi bağlasalar, tek elimizle boğaz engelini aşacağımızı söylememiş miydik? İşte donanmamızın muhteşem zaferi. Boğazın girişindeki dört tabya herhava edilmiştir. Evet, bu cephe son derece isabetle açılmıştır. Tannenberg'de Almanlar karşısında ağır yenilgiye uğrayan dostumuz Rusya'ya yardım edeceğiz. Çarlık yönetimi, savaş aleyhtarı komünistleri ezecektir. Çanakkale-İstanbul su yoluyla onlar mühimmata, biz de sayısız asker gücüne kavuşacağız. Hepinizin takdir edeceği üzere, bu cephenin sonucu sadece bununla kalmayacak, kadavralaşmış Osmanlı Devleti ortadan kalkacak; bizim veya hasımlarımızın yanına geçmekte tereddüt eden Bulgaristan, Romanya gibi Balkan devletleri ayanımızda yer alacaklar. Avusturya ve Almanya'yı doğudan da sıkı bir şekilde çembere alacağız. Yenilmez donanmamız Çanakkale Boğazını aşınca, muzaffer ordumuz İstanbul'a girmeden, orada isyan patlayacaktır. Osmanlının başşehrinde yaşayan sayıları hiç de azımsanmayacak kadar olan Hıristiyanlar ve Levantenler, kurdukları komitelerle yapılacak şenliklerin şu anda programını hazırlamaktadırlar"²⁴.

Çanakkale boğazı girişinde elde ettikleri başarıyı daha sonra da elde edeceklerini sanan düşman kuvvetleri 18 Mart 1915 günü 400 gemi ile hücumla geçtiler. Düşman donanması Çanakkale Boğazına öğleden önce girmeyi başardı. Türk Nusret gemisi Karanlık limanının yukarı kısmına 20 mayınlık bir dizi yerleştirdi. Düşman kuvvetleri umulmadık bir savunmayla karşılaştı ve 6 saat 45 dakika devam eden savaşta yenilerek geri çekilmek zorunda kaldı.

Savaş bilançosu ise şöyleydi: Anadolu Hamidiye tabyasında cephanelik infilak etmiş, kışla binası yıkılmış ve 24'lük toplardan biri işlemez hale gelmiş; Çimenlik kalesinde cephanelik havaya uçmuş, 24'lük bir top saf harici kalmış; Rumeli hamidiyesinde 35,5'lük çakılulardan birinin döşeme raylarıyla tekerlekleri kırılmış, bir diğerrinin nişangâh ve metaforası bozulmuş; namazgâh tabyasında kışla yanmış ve biri 21'lik, diğeri 24 çapında iki top işlemez hale gelmişti. Ayrıca Çanakkale ilinde birkaç ev yıkılmış, çıkan yangın sonunda bir çok ev de yanmış bulunuyordu. Bütün istihkâmlarda 7 top saf dışı kalırken, toplam 1958 mermi sarf edilmiş; 45 şehid, 79 yaralı (bu kayıpların 22'si Alman) verilmişti.

Bütün bu Türk kayıplarına karşı ise müttefik kuvvetler; İrresistibli ve Ocean (İngiliz), Bouvet (Fransız) zırhlıları batmış, İnflexible, Agememnon (İng.) ile Gaulois ve Suffren (Fr.) zırhlıları ağır yara almış, bunlardan başka iki destroyerle 7 mayın tarayıcı gemi batmış ve 7 destroyer de hasar gör-

²⁴ Niyazi, 31-32.

müştü. Batan gemilerle toplam 44 top da denizin dibini boylamış bulunuyordu. Müttefik kuvvetlerin bu savaş aracı kaybına 1273 ölü ve 647 yaralı insan unsuru da eklendiğinde ziyat bir hayli kabarıktı²⁵.

Türklerin Avrupa'daki günlerinin sayılı olduğu herkesçe bilinmekteydi. Ne var ki, bu işin güçlüğüle vukua geleceğini ve Türklerin insanüstü bir kahramanlık göstereceklerini de kimse inkar edemezdi. Özellikle İngilizler, Çanakkale'de iki İngiliz ve bir Fransız zırhlısının batırıldığını ve birçoklarının da mermi vuruşlarıyla yaralandıklarını, 19 Mart sabahı gazetelerden okuduklarında vurulmuşa döndüler²⁶. Bu zafer Türk'ün kolay lokma olmadığını göstermekteydi.

Bu yenilgiden sonra düşman kuvvetler Gelibolu Yarımadasına üç koldan asker çıkartarak İstanbul'a karadan yürümeye karar verdi. Böylece savaşın ikinci merhalesi olan kara savaşları başladı.

2-Kara Savaşları: Denizden başarılı olamayacağını anlayan düşman kuvvetleri karadan çıkartma yaparak İstanbul'a ulaşmak istiyorlardı. İstanbul'da onları dört gözle bekleyen azınlıklar her türlü hazırlıklarını yapmışlardı. Peygamberin övgüsüne mazhar olunan İstanbul, Türklerden alınacaktı. Böylece emellerine kavuşmak için karadan ve denizden hücumlarını sürdürdüler.

Gelibolu Yarımadasına çıkartma hareketi 25 nisan 1915'de sabaha karşı İngiliz generali *Hamilton* ve Fransız generali *D'Amade*'un idaresinde başladı. Denizde başarılı olamayan İngiliz, Fransız kuvvetleri ve müttefikleri kara savaşından da umduklarını bulamadılar. Çelikleşmiş Türk mukavemetini aşamayarak büyük umutlar bağladıkları kara savaşların da istediklerini elde edemediler. Düşman 3 Ekimde başlayıp, 19/20 Aralık gecesi meydana gelen yoğun bir sis perdesinden de istifade ederek *Anafartalar* ve *Arıburnu*'ndan ve 8-9 Ocak 1916'da da *Seddülbahir*'den çekilmek mecburiyetinde kaldılar²⁷. Türk milletinin yenilmezliğini, vatanseverliğini ortaya koyan bu savaş düşmana unutulmaz dersler vermiş ve toplam 14 ay 6 gün sürmüştür.

Çanakkale Savaşlarına İtilaf devletlerinden 410.000'i İngiliz, 79.000'i Fransız olmak üzere toplam 489.000 asker katılırken; Türk kuvvetleri yaklaşık 700.000'di. Bu savaşta İtilaf devletleri 213.980 ölü, Türk milleti de 213.882 arasında şehid vermiştir²⁸. Çanakkale savaşları bir aydınlar savaşı-

²⁵ Bilbaşar, 104-105.

²⁶ Karal, IX, 443.

²⁷ Karal, IX, 474

²⁸ Zekeriya Kurşun, "Çanakkale Muharebeleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XII, 205-209, 207.

dır. Her iki taraftan da eğitimli askerlerin yanında milli duyguları kabarık üniversiteli gençler de savaşa katıldı. Özellikle Türk milleti doğu ve batı kültürlerini bünyesinde birleştirmiş olan genç neslini kaybetti. Yedek subay savaşı şeklinde tecelli eden bu savaşta on binlerce Türk aydını yok olmuştu. Türkiye bu genç aydınların kaybindan çok büyük sıkıntı çekmiştir²⁹.

C. TÜRK MİLLETİNİN MANEVİ ÖZELLİKLERİ

Türklerin manevi gücünü anlayabilmek için önce yaşadıkları *toprak*, sonra da bu *ırkın karakterine* bakmak gerekir³⁰. İnsan karakterinin oluşumunda iklimin ırktan çok daha fazla tesiri vardır. Türk milleti Orta Asya'dayken buldukları coğrafya doğal örtü itibarıyla çok fakirdi. Hayvanlarını otlatmak için sürekli yurt değiştiriyorlardı. Bu vesileyle komşu devletlerinin sınırlarını sürekli ihlal ediyorlardı. Türk erkeği at üstünde ömrünü geçirirken en mahir savaş taktiklerini öğreniyordu. Sonra bu işin ticareti de vardı. Bu süvariler, yolları boyunca çeşitli hükümdarlarla karşılaşıyor, onların askerlerini yeniyor ve kendilerini onlara tanıtıyorlardı. Bu yeni savaşçıların kabiliyetlerine hayran kalan hükümdarlar, onları paralı olarak ordularına katmak istiyorlardı. Bu vesileyle Türkler Abbasiler döneminde paralı asker olarak halifenin ordusunda yer aldılar. Ana ilkeleri para kazanmak olan bu savaşçılar, elbette para kazanmak için savaşacaktı. *Cahız*, Humayd'dan şunları naklediyor: "*Biz, Türkleri ülkelerinde muharebe ederken din mezhep, hakimiyet, haraç, asabiyet (ırkçılık), haremine kıskançlık, şeref, intikam, vatan uğrunda veya evini malını müdafaa etmek için değil, sadece ganimet elde etmek maksadı ile muharebe ettiklerini gördük*" diyerek, Türklerin para ve mal kazanmak için yağma yaptıklarını söylemektedir.

Türkler, savaşçı bir millet olup, kalbinde firar düşüncesi olmayan, en şiddetli savaşları gördüğü zaman hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan bir yapıya sahiptir³¹. Harpte seçim hakkı Türk'ün elindedir. Kaçarsa bir ceza göreceğinden korkmaz. Yararlık gösterirse mükafat beklemez. Tâkip olunmazlar, başkalarını takip ederler. Bununla beraber, Türk'e karşı hiçbir şey duramaz, hiçbir kimse onu yutulacak bir lokma olarak kabul edemez. Cüneyt b. Abdurrahman Türk hükümdarı Hakan ile bir konuşmasında Hakan: "*Biz işlerimizde hile yapmayan bir milletiz. Hileyi sadece harpte mübah sayarız.*"

²⁹ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarih*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1978, VII, 294.

³⁰ Bkz.: Claud Farrere, *Türklerin Manevi Gücü*, Çev.: Orhan Bahaeddin, Tercüman 1001 Temel Eser-10, İstanbul, ?, 182.

³¹ Ebu Osman Amr b. Bahr el-Câhuz, *Hilafet Ordusunun Menkûbeleri ve Türkler'in Faziletleri (Menâkıb Cund el-Hilâfe ve Fazâ'il el-Etrâk)*, Çev.:ç Ramazan Şeşen, İkinci Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 82, Ankara, 1988, 66.

Eğer harp hilesiz olacak olsa hileyi harpte dahi mübah görmezdik³². Türkler kendilerine ilişilmemesi gereken bir kavimdir. Hz. Muhammed: "Türkler size dokunmadıkça onlarla sulh içinde geçinin"³³ diyerek bu kavmin önemini belirtmiştir. Her millet farklı bir hususiyette kendini tarih sahnesine çıkartmıştır. Çirtiler sanatta, Yunanlılar felsefe ve hikmette, Sasaniler siyasette, Türkler ise harp sahnesinde kendilerini göstermişlerdir³⁴.

Türkler vatansever bir millet olup; "yaltaklanma, yaldızlı sözler, münafıklık, kovuculuk, yapmacık, yerme, riya, dostlarına karşı kibir, arkadaşlarına karşı fenalık, bid'at nedir bilmezler. Çeşitli fikirler onları bozmuştur. Hile-i şer'iyye ile başkalarının malını helal saymazlar. Onların tek aybı ve başkalarını kendilerinden soğutan husus, vatanlarına karşı çok iştiyak duymaları ve zaferin sevincini, birbiri peşinden vukuunu, ganimetin tadını ve çokluğunu"³⁵ istemeleridir. Kuteybe b. Müslim, Türklerden bahsederken: "Vallahi onlar vatanlarına yabanda bağlı develerden daha fazla iştiyak duyarlar"³⁶ der.

İbn Haldun mukaddime adlı eserinde iklimin insanların derilerine, renklerine ve diğer bir çok hallerine etkilerinin olduğunu söylemektedir³⁷. İnsanın bulunduğu coğrafyanın insan tabiatına iklim bakımından etki ettiği gibi, beslenen gıdaların da insan organizmasına etkileri vardır. Anadolu'nun mutedil iklimi, Roma'yı, Bizans'ı, Libyalıları, Etileri, Sümerlileri ve daha birçok milleti konuk etmişti. Onlar bu ülke ikliminin rehavetine kapılarak tefessüh ettiler. Rehavete giren bu devletler kısa zamanda dinamiklerini kaybederek, bu güzelim ülkeyi yeni sahiplerine vermek zorunda kaldılar. Türk'ün, yaşadığı coğrafyadan ve kültüründen aldığı yorulmaz enerjisi, kısa zamanda onları Anadolu'ya ve Avrupa'ya taşıdı.

İnsan etten ve kemikten meydana gelmektedir. Bu organizmaya en büyük şekil veren ise onun ruhudur. Ruha şahsiyet kazandıran bu değerlere manevi değerler denilmektedir. Türk milletine islamdan önce değer kazandıran hususlar bundan önce izaha çalıştığımız gibi; onların savaştığı, dürüstlüğü, vefalılığı, iyi ata binmeleri ve savaşlardan ganimet elde ekmeleri, vatan severlikleri vb. hususiyetleri idi. Müslüman olduktan sonra Türk milletinin karakterine çok önemli bir unsur daha katıldı. O da Kur'an ve sünnetin öğretileriydi. Artık savaşlar islam öncesi gibi sadece ganimet elde etmek

³² El-Câhız, 87.

³³ El-Câhız, 74.

³⁴ El-Câhız, 80.

³⁵ El-Câhız, 77.

³⁶ El-Câhız, 78.

³⁷ Bkz: İbn Haldun, *Mukaddime*, Zakir Kadiri Ugan, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 481, I, 192-198.

ve kahramanlık için yapılmıyordu. Bundan böyle savaşlar, İslamın emirleri doğrultusunda *can, mal, namus* ve *dini korumak* da *I'lâ-yı Kilemetu'llah* (Allah'ın adını yüceltmek) içindi. Müslüman olduktan sonraki dönemde Türk'ün manevi şahsiyetinde bunu aramak gerekir. Çanakkale bu şahlanışın Kanunu'den beri kaybedilen savaşlara, kaybedilen topraklara son vermenin son halkasıdır. Türk'ün yeniden dirilişinin, ölümsüzleştiğinin en belirgin emaresidir.

Türk namusludur, vefakârdır ve dürüstür³⁸. Sevgi ve bağlılıklarında asla hıyanet etmezler. Onlar bir defa sevdi mi, bu hareketini her hareketinde ve her sözünde meydana koyar. Bu hasletler Türk'ün karakterini oluşturan en önemli hususiyetlerdir. Bu sözler bizden çok yabancılara aittir. Türk Milleti İslamla buluştuktan sonra hep onun hamisi olmuştur. Türk savaş tarihinde Türk din ve maneviyatının özü yatar. Tanrı tarih boyunca hep Türklerle bir olmuş ve yardımını esirgememiştir. Dede Korkut hikayelerinde bunu görmek mümkün olduğu gibi Malazgirt'te, Kosova'da, Çanakkale'de, Türk kurtuluş savaşında ve son olarak da Kıbrıs'ta Tanrı yardımını esirgememiştir. Türk milletinin düşmanları her şeyi düşünmüşler, hesaba katmışlardır. Yalnız bir şey düşünülmemiş, hesaba katılmamıştır. O da Türk milletinin maneviyatı ve bu maneviyatı besleyen kaynaklardır.

Müslüman Türk milleti bu maneviyatı, ırkı ve dininden almıştır. İslam ona dinini, canını, malını ve namusunu korumasını öğütlemiştir. Bu değerlerse ancak müstakil ve hür bir vatanda korunabilir. Yoksa bunları korunması pek mümkün değildir. Hz. Peygamber de "**dini, canı, malı ve namusu için ölen şehittir**" demiştir. Bu değerleri koruyan insan iki büyük mertebeden birine kavuşur; bunlardan biri **şehitlik**, diğeri ise **gaziliktir**. De ki: "*Bize iki iyiden, gazilik ve şehitlikten başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz?*"³⁹. Bu payeler çok yüce erdemlerdir. Her insana bu erdemler nasip olmaz. "*Allah yolunda öldürülenlere "Ölüer" demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz*"⁴⁰.

Yüce Allah kendi uğrana yapılan mücadeleyi ödüksüz bırakmamaktadır. "**Allah şüphesiz, Allah yolunda savaşıp, öldüren ve öldürülen mü'minlerin canlarını ve mallarını- Tevrat, İncil ve Kur'an da söz verilmiş bir hak olarak- cennete karşılık satın almıştır**"⁴¹. "*Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine erdirdiği peygamberlerle, dosdoğru olanlar, şehidler ve iyilerle beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşır-*

³⁸ Farrere, 22, 206; Ayrıca Bkz: Karal, IX, 406.

³⁹ 9 Tevbe, 52.

⁴⁰ 2 Bakara, 154; Diğer bir ayet ise, "Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rab'leri katında diridirler". 3. Sure Al-i İmran Suresi, 169-170.

⁴¹ 9 Tevbe, 111.

lar!"⁴². "Allah'a ve peygamberine inananlara, dosdoğru olanlara ve Allah yolunda şehid düşenlere, işte, onlara, Rableri katında nur ve ecir vardır"⁴³. "O halde, dünya hayatı yerine ahireti alanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır, öldürülür veya galip gelirse, Biz ona büyük bir ecir vereceğiz"⁴⁴. Bir hadiste "Şehitler bu dünyaya tekrar şehit olarak gelmek isterler"⁴⁵ denilmektedir.

İki güzellikten birine kavuşmak düşüncesi şuur altına yerleşmiş bir millet için ölüm sevgiliyle kavuşma anıdır. Böyle düşüncelerle beslenen bir milletin önünde elbette ki hiçbir engel duramaz. Böyle bir millet, elbette yüce Allah'ın övgülerine ve korumasına mazhar olacaktır.

D. ÇANAKKALE SAVAŞLARIN MANEVİ YÖNÜ

Tarihi olayların bir görünen, bir de görünmeyen yüzü vardır. Sonuçlara en çok tesir eden olayların arka planıdır. Tarihi olayların fenomeni çok iyi tesbit edilirse hadiselerden sonuç çıkarmak daha sağlıklı olur. Çanakkale savaşlarında sonuca tesir eden en büyük etmen Türk'ün çelikleşmiş imanı ve yenilmez azmiydi. Aşağıda vereceğimiz örnekler bu durumu en güzel şekilde ortaya koymaktadır.

1. Ocean (Oşin)'ın Batırılması: İtilaf devletleri, bütün ihtiyat kuvvetleri ile 18 Mart günü saldırıya geçmişlerdi. Umulmadık bir şekilde Mecidiye Tabyasından bir savunma ile karşılaşmışlar, bu sebeple Rumeli Mecidiye Tabyası korkunç saldırıların hedefi olmuştu. Saat 5:30 sularında Müttefik filosundan bazı gemiler, kendilerini son dakikalar zarfında ziyadesiyle taciz etmiş bulunan bu yaman bataryayı susturabilmek için, Rumeli mecidiyesini yeniden ve çok şiddetli bir ateş altına almışlardı. Yakınlarına mermiler düşmeye başladığı vakit numara erleri, takım subayının emriyle sığınağa koştu- lar. Ancak geride kalanların birkaçı, tam istihkamın içinde patlayan bir mermi, cephaneliği uçurduğu vakit hasıl olan müthiş sadmeyle yerlere yuvarlandılar. Bir kısmı şehit olan bu erler arasında, Batarya kumandanı Yüzbaşı Hilmi Bey, Topçu eri Niğdeli Ali ve Havranlı Koca Seyit Yüce Allah'ın yardımıyla kurtulmuşlardı. Bataryanın bir topu hariç hepsi zarar görmüş, mermileri namluya süren vinçte parçalanmıştı.

Koca Seyit ölmemiş, sadece kendinden geçmişti. Aklı başına geldiği sırada karşısında takım arkadaşı Ali'yi gördü. Başka kimse yoktu etrafta.

"Nerede arkadaşlar?" diye sordu.

⁴² 4 Nisa, 69.

⁴³ 57 Hadid, 19.

⁴⁴ 4 Nisa 74.

⁴⁵ Niyazi, 87.

"Arkadaşlar mertebelerini buldular. 14 şehit, 24 yaralımız var. A-yakta bir senle ben kaldık."

Seyit kalkıp denize doğru baktı; düşman gemileri karaya iyice sokulmuş, taretlerinden alev ve duman püskürtüyorlardı. Tabyanın içinde ise, üçüncü topun dışında hepsi toprağa gömülmüştü. Koca Seyit avuçlarını semaya açarak annesinden öğrendiği şu duayı: (*Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi 'l-aliyyi 'l-azîm*)="Ulu ve yüce olan Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur" defalarca okudu ve: "Ey eksiği ve fazlası olmayan! Ey alemlerin rabbi! Benim vücuduma öyle kuvvet ver ki, benden başka hiç, ama hiçbir kulun benden kuvvetli olmasın!"

Koca Seyit'in gözlerinden yaşlar akıyordu. Güzel dudakları aşk ve iştiyaktan şerha şerha yarılmıştı. "Allah'ım! Allah'ım!" Benden kuvvetini esirgeme..., " dedikten sonra Seyit önce gemilere, sonra topa ve nihayet yerde duran 215 okkalık⁴⁶ mermiye baktı. Kendi deyimini ile mermi ona, "beni namluya sür" diyordu.

Arkadaşına, "Gel Ali, yardım et de şu gülleyi sırtıma alayım".

Ali önce topun, eğilip yan yatmış mataforasına (top vincine) sonra da şaşkın şaşkın arkadaşının yüzüne baktı.

"Kaldıramazsın Seyit".

"Bir deneyelim hele".

Gres yağına bulanmış mermi önce ellerinden kaydı. Parmaklarını toprağa sürüp bir daha tarttı. Koca seyit mermiyi sırtına aldı. Ve sendeleyerek topa doğru yürüdü, merdiven basamaklarına ayağını attı. Güçlülükle mermiyi namluya sürüp kamasını kapadılar. Her ikisi de numara eri oldukları için nişangâh ve yön tayininde pek usta değildiler. Namluyu gemilere doğru çevirip mesafeyi bildiği kadar ayarlayan Seyit, bir de *besmele* çektikten sonra topu ateşledi. İlk mermi uzun düştü. Bir tane daha getirip namluya sürdü. Bu defa ki de kısa düştü. Fakat üçüncü mermi en öndeki geminin kış tarafında ve su kesiminde patladı. Toptan atılan mermilerden üçüncüsü İngilizlerin *OCEAN (Oşin)* isimli zırhlısına isabet etti. Düşman donanması panikledi ve Oşin suya gömüldü⁴⁷. Etraftaki gemiler kaçtılar.

Seyit dördüncü mermiyi atmağa giderken, etraf sakinleştiği için sığıntaktan çıkan Batarya kumandanı Hilmi bey, yanında iki Alman subayla oraya gelmişti. Koca Seyit son mermiyi ateşlerken Yüzbaşı Hilmi Bey gördüğüne inanamıyordu. Hayretler içinde kalmıştı. Ve:

⁴⁶ Okka (Ukırye), 1283 gr'lık bir ağırlık eski bir ağırlık ölçüsüdür. Seyit'in kaldırdığı ağırlıksa buna göre 215 X 1283= 271, 845 gr'dır.

⁴⁷ Niyazi, 73-75; Mehmet İhsan Gençcan, *Çanakkale Savaşları ve Menkibeleri*, Bayrak Matbaası Ltd. Şti, 7. Baskı, İstanbul, 1998, 26-28.

“*Sen miydin Seyit, vurdun gemiyi*” diye sordu.

Dördüncü mermi boşa gitti. Aşağıda bir tek mermi daha kalmıştı. Seyit onu da getirdi. Almanlar onun, koskoca mermiyi sırtında taşıyışını ve topa sürüşünü hayretle seyrediyorlardı⁴⁸.

Komutan Cevat Paşa, merminin bir defa da kendi huzurunda kaldırılmasını istedi. Koca Seyit var gücüyle mermiyi kavradı; asılırken yüzü kıpkırmızı kesildi; gözleri yuvalarından fırlayacaktı. Fakat mermiyi yerinden bile kıpırdatamadı. Ellerini toprağa sürdü; mermiyi bir daha kavradı yine kaldıramadı. Onbaşı Koca Seyit şöyle cevap verdi:

“*Ben bu mermileri kaldırırken, gönlüm Allah'ın feziyle doldu. Kendimde bir başkalık hissettim. İlimle, erdemle, ibadetle elde edilir bir iş değildi. Ancak bu kuvvetin sırrı o anda bana Allah'ın ihsan ettiği bir vergi idi. Bu ağırlığı kaldıracak kadar bir makama varmışsam bu dua ve rıza ile olmuştur. Paşam, karşımda düşman olsun gene kaldırırım. Ama şimdi kaldırmam mümkün değildir komutanım*” dedi⁴⁹ Cevat paşa “*Aferin evladım*” diyerek Seyit onbaşının sırtını sıvazladı.

2.Gözlerim Göreceğini Gördü: Ogün Boğaz tabyaları arasında en çok iş gören ve en çok hasara uğrayan Rumeli mecdiyesiydi. Sabahtan beri, muharebenin en şiddetli anlarında iki sahil arasında gidip gelmekten yılmamış olan Cevat Paşa tabyanın feci durumunu haber aldığı vakit yine motora atlayıp karşı sahile geçti. Cephaneliği berhava olan tabyanın durumu hazindi. İstihkâm yıkıntıları arasında dolaşmakta olduğu sırada, bir ağacın altında uzanmış yatmakta olan erin hali dikkatini çekti. Ve yanına gidip:

“*Nen var evlat?*” diye sordu.

Nefer hemen yerinden fırlayıp esas vaziyet aldı. Ama gözleri başka tarafa bakıyordu.

“*Gözlerine bir şey mi oldu oğlum?*”

O zaman nefer tok sesiyle, “*Üzülmeyin efendim, benim gözlerim göreceğini gördü*” diye cevap verdi⁵⁰.

Cevat Paşa sessiz sessiz ağlamaktan kendini alamadı.

3-Karanlık Limana Döşenen Mayınlar: Müstahkem Mevki Kumandanı Cevat Paşa (Çobanlı) Arapkirliydi. Çok alim yetiştiren bir sülaledendi ve İman-ı kâmil bir askerdi. *Rüyasında Peygamber Efendimizi görmüş*⁵¹ *Ona*

⁴⁸ Bilbaşar, 97-98.

⁴⁹ Niyazi, 82-83; Gençcan, 28.

⁵⁰ Bilbaşar, 98.

⁵¹ Hz. Peygamber bir hadislerinde: “Her kim beni rüyada görürse hakikatte beni görmüş olur” veya “Her kim beni rüyada görürse hakkı görmüş olur”. Zira şeytan benim suretime temessül edemez. Bir de, her kim benim ağzımdan bilerek yalan uydurursa cehenneindeki yerine hazırlansın”. Hz. Muhammed’i rüyada

*Cenab-ı peygamber, Karanlık Liman'a mayinleri nasıl döşeyeceğini tarif etmişti*⁵².

17 Mart gecesi, saat 10:30 sularında bir posta eri, üç gündür uykusuz bulunan Mayın Grup kumandanı Deniz binbaşısı *Nazmi Beyin (Akpınar)* yanına çıkarak, Müstahkem Mevki Kumandanı *Cevat Paşanın* derhal kendisini görmek istediğini bildirdi. Binbaşı yanına gittiği zaman Mevki kumandanı odasında *Amiral Von Usedom* da bulunmaktaydı.

Cevat Paşa, binbaşığı masa üzerinde serili haritanın önüne getirerek, “oğlum , bu akşam sana çok mühim vazife düşüyor. Nusret gemisiyle çıkıp burayı mayınlayacaksın”

Haritanın üzerinde bulunan parmağı Erenköy körfezi bölgesini göstermekteydi.

“Kaç tane mayının var Binbaşı?”

“26 tane Paşam”

“Güzel.. Bunları bu gece karanlık Limana bir hat üzerine dökebilir misin?”

“Derhal Paşam”.

“Sağolun Nazmi Bey. Ben Nusret’i Nâra’dan getirttim. Kılavuz Binbaşı Hakkı Bey de hazır, bekliyor”.

“Demek her şeyi hatırlatmak lütfunda buldunuz Paşam”.

Cevat Paşa harita üzerinde izahatına devam etti: “Düşman gemileri daha çok şu noktaya, *Akyarlar* önüne geliyor. Bunun sebebi Rumeli tabyalarımıza kolayca ateş edebilmektir. Buralardaki derinliğin mayın dökme işine bir mahzuru var mıdır?”

“Yoktur Paşam”.

“Şimdi hazırlığa başlar, 24’te demir yerinden ayrılırız”.

“Hemen Cenab-ı Hak muvaffak etsin. Güle güle gidip, muvaffâkiyetle dönün Paşam”.

Selam veren Nazmi Bey, müstahkem Mevki kumandanının yanından ayrıldı, iskeledeki nöbetçi filikaya binerek Nusret’e yollandı. Bütün hazırlıklarını tamamlayan Nusret, ışıklar söndürülmüş, bacadan kıvılcım atmasın diye bacalar bastırılmış olarak *Kepez* istikametine hareket etti. Gemide 8’i subay, 54’ü er olmak üzere 62 mürettebat vardı. *Mayınlar ise İstanbul’da*

görmemiş bir kimsenin gördüm demesi, kendisini bu vaîdin hükmüne ithal edeceği ifham eder. Hz. Peygamberi rüyada görmeden anlaşılan mana Resulullah’ı rüyada görmenin hak ve sadık rüya olmasıdır. Bkz.: Zeynü’l-din Ahmet b. Ahmet b. Abdî’l-Latif ez- Zebidî, **Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi**, Çev.: Kamil Miras, 4. Baskı, Ankara, 1976, I, 104-105.

⁵² Niyazi, 80.

masrafları Donanma Cemiyetince karşılanmak üzere bir Türk mütehassıs tarafından yapılmıştı.

Gemi istenilen istikamete gelince mayınlar birer birer suya atıldı. Saat 03:20'e mayınların hepsi suya dökülmüş üç metre aralıklı ve üç metre derinlikte döşemişti. İşini bitiren Nusret gemisi hemen geri dönmek için dümen kırdı. Sabah rüzgârını esintisi ile gemi çalkalanmaya başladı, bir ara büyük bir tehlike atlatır gibi oldu. Uzaklarda dolaşan İngiliz karakol gemilerinden biri her nasılsa Nusret'e yaklaşmış ve projektörleriyle deniz sathını taramağa başlamıştı. Işık huzmesi çırpıntılı suları yalayarak Nusret'ten tarafa dönmekteydi. Gemidekiler nefeslerini tutmuş, ışık huzmesinin kendi üzerlerine duracağı anı bekliyorlardı. Karakol gemisi onları keşfettiği takdirde kurtulmalarına imkan yoktu. İşte o anda bir nevi mucize vuku buldu. Anadolu yakasından sıkılan bir projektör tam bu ışıkla çakıştı ve hasıl oyan parıltı İngiliz gemisindekilerin gözlerini kamaştırdı. Onlar ışıklarını başka tarafa çevirdiler, fakat ne tarafa kaçsalar Anadolu projektörü ısrarla onları takip ediyor, görüşlerine engel oluyordu. Nusret işte bu mucize sayesinde görülmekten kurtularak yoluna devam etti ve saat tam 5'i 40 geçe Çanakkale limanındaki demir yerine gelerek kazanlarını söndürdü⁵³.

Seyit Onbaşının attığı top mermisiyle düşman gemisi batarken diğer yandan düşman donanması panikleyerek Cevat Paşa tarafından döşetlenen Karanlık Limanındaki mayınlara çarparak infilak etti. Düşman donanmasının üçte biri batarken, üçte biri yara alır ve ancak üçte biri kurtulur. Cevat Paşa bunun üzeri: "Geçemediler, geçemeyecekler" dedi.

Nusret gemisi mürettebatının döşemiş olduğu bu mayınların, 18 Mart Çanakkale deniz savaşının Türklerin lehine sonuçlanmasında büyük yararı olmuştur.

İngiliz mayın tarama gemisi Nusret'ten 6 saat önce karanlık limanın tarama yapmış ve mayın yoktur diye rapor vermişti. Müttefik kuvvetler savaşın bitiminden nice sonra 17-18 Mart 1915 gecesinde dökülen mayınların farkına varabilmişlerdir. Bizzat *Winston Churchill*, 1930 yılında *Revue de Paris* adlı dergide:

"Birinci dünya Harbinde bu kadar insanın ölmesine, harbin ağır masraflara mal olmasına , denizlerde 5.000 tane ticaret ve harp gemisinin batmasına başlıca sebep Türkler tarafından Karanlık sularına bir gece önce atılan ve incecik bir çelik halat üzerinde sallanan 26 adet mayındır" demek suretiyle batı dünyasında gizli kalmış bu noktayı ortaya çıkarmıştır⁵⁴.

⁵³ Bilbaşar, 115-117.

⁵⁴ Bilbaşar, 118; Emrullah Nutku, *Çanakkale'nin Şanlı Tarihine Bir Bakış*, Özyurt Basımevi, ?, ?, 24.

4. Peygamberimi Beni Bekliyor: Elazığ'ın Sarıkamış köyünden adı Ali olan bir askerin yüzüne şarapnel isabet eder. Ali'nin yüzü paramparça olur. Müttefikimiz Alman subayı Ali'ye moral vermek için ölmeyeceksin der. Ali ona şöyle cevap verir: "Peygamberim beni bekliyor kumandanım" der ve daha sonra şehadet şerbetini içer.

5- Düşman Askerinin Yanılması: 25 Nisan 1915 günü, düşman kuvvetlerinin çıkartma yapacağı bölgeler, harita üzerinde işaretlenerek yazılı emirle nakliye ve zırhlı kaptanlara bildirilmişti. Çıkartma yapılacak yer olan *Kabatepe* 'nin enlemi 40 derece 13 dakika kuzey, boylamı 26 derece 10 dakika doğu olarak gösterilmişti. Ancak ellerindeki pusula sık sık yön değiştirerek sayısız kuzey yönü gösterilmişti. Asıl çıkartma *Seddülbahir* ve *Arıburnu* bölgesine yapılacaktı. Savaş gemilerinin ve muhriplerin kurumasında kıyıya yaklaşan Avusturya tümeninin bir tugayını taşıyan çıkartma gemileri, akıntı sebebiyle sürüklenerek kumluk bir kıyı (Kabatepe) yerine, akıntı onları bir buçuk mil kuzeye atmış ve yarımadanın en sarp yerinden çıkartma yapmak mecburiyetinde kalmışlardı. Burası 300-400 metre yüksekliğinde son derece sarp bir yerdi⁵⁵. Belki de müttefik kuvvetlerin donanmasını yanıltma sebebi rüzgar ve suyun akıntısıydı. Tanrı, düşman kuvvetlerini hava muhalefeti ile yanıltarak da olsa, Türk milletine yardımını esirgememiştir.

6- Yüksek Ruh: Mehmetçik vatan toprağını namusu kadar kutsal saymış, düşmanın ayak basmaması için canını seve seve feda edebilmesini bilmmişti. Bu arada 5. Ordu ihtiyat tümeni kumandanı Mustafa Kemal herhangi bir emir almadığı halde, 57. Alay'ı bir dağ bataryası ile takviye ederek karşı taarruz için ordusunu sevk ve idare etti.

Düşman karşısında kahramanca mücadele ettikten sonra, geri çekilmek mecburiyetinde kalmış; 57. Alay'ın küçük bir timi, karşılarında Mustafa Kemal'i bulmuş ve onun şu tarihi sözlerine muhatap olmuşlardı: "*Cephane-niz yoksa süngünüz var. Derhal yere yatınız. Size ben taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir*".

Mehmetçik kumandanından aldığı emirle "Allah, Allah" sedaları ile düşman üzerine süngü ile saldırdı. Ama düşman kuvvetleri karaya devamlı yeni kuvvet çıkarıyordu. Mehmetçiğin kahramanlığı Mustafa Kemal'in gözleri önünde cereyan ediyordu. O, bu manzarayı şöyle dile getiriyor:

"Biz kişisel kahramanlıklarla uğraşmıyoruz. Yalnız size bomba sırtı olayını anlatmadan geçemeyeceğim.

⁵⁵ Niyazi, 138; Gençcan, 81.

Karşılıklı siperler arasında ki mesafe sekiz metre, yani ölüm muhakkak. .. Birinci siperdekilerden hiçbirisi kurtulmamacasına düşüyor. İkinci siperdekiler onların yerini alıyor. Fakat ne kadar imrenilecek bir soğuk kanlılık ve tevekküldü biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor ve en ufak bir çekinme bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okuma bilenler Kur'an-ı Kerim okuyor ve cennete gitmeye hazırlanıyor. Bilmeyenler Kelime-i Şahadet çekerek yürüyorlar. İşte bu Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren hayret ve tebrike değer bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale Muharebelerini kazandıran bu yüksek ruhtur"⁵⁶.

7.Saça Kına Yakma: Çanakkale savaşlarında büyük yararlılık gösteren askerlerden biri de Oğuz amca adıyla anılan Sivashlı yaşlı bir erdi. Oğuz amcanın da içinde bulunduğu birliğe 18 yaşında bir delikanlı katılmıştı. Binbaşı Mahmut Sabri bu delikanlıya yönünü çevirerek:

-Adın ne?

-Murat kumandanım.

-Nerelisin?

-Yozgat'ın Sorgun ilçesinin Karayakup köyündenedim.

-Saçlarına niye kına yaktın.

Murat sebebini bilmediğinden mahcubiyet içerisinde "anam" diyebilirdi. Gülümseyen Mahmut Sabri, Murat'ı rahatlatmak için: "Her yöremizin kendine has adetleri var; mutlaka altılarında da makul sebepler yatmaktadır, oturun" dedi.

Murat'ın adı bundan sonra kınalı Murat oldu⁵⁷.

Bir gün Kınalı Murat elinde zarf ve kağıtla asker arkadaşı Yusuf'un yanına gelerek annesinin niçin kına yaktığını sormak istiyordu. Yusuf, Murat'ın söylediklerini mektuba yazmaya başladı. Mektupta:

"Muhterem Babacığım,

Önce üzerime farz olan Allah'ın selamları ile söze başlar, hürmetle ellerinizden öperim. Nasılsınız, iyi misiniz? Rabbimden daima iyi olmanızı dilerim. Anama da çok çok selam eder; ellerinden öperim. Beş vakit namazında dualarını beklerim.

Geçen gün Binbaşı, saçlarına niçin kına yakıldığını sordu; cevap veremedim. Kardeşlerim askere giderlerken anam saçlarını kınalamasın; onlar da aynı soruyla karşılaşmasınlar.

Ben oğlunuzdan sual ederseniz, Allah'a şükür iyiyim; hasretinizden başka hiçbir kederim yom yok.

⁵⁶ Gençcan, 58.

⁵⁷ Niyazi, 250.

Yemeklerimiz iyi çıkıyor; bize fazla fazla yetiyor. Yatıp kalktığımız ko-
ğuşlar da muhafazalı. Hiçbir güçlüğümüz yok. Harçlığım var; param biterse,
size yazarım. Şimdilik göndermeyin.

Kardeşlerim Ramazan'a, Ali'ye, Safinaz'a, Cavit'e ayrı ayrı selam e-
der, hepsinin gözlerinden öperim. Ayrıca konu komşulara, bu mektubu oku-
yana, dinleyene de selam ederim.

Cenab-ı Mevlam hepimizi hayırlı günlere kavuşturur inşaallah. Tekrar
tekrar ellerinizden öper, hayır dualarınızı bekle, bizi yoktan var eden Al-
lah'ın rahmetinin üzerinizde olmasını dilerim⁵⁸.

Oğlumuz Murat

9. Tümen, III. Tabur, I. Bölük

Seddülbahir Çanakale

Kınalı Murat şehadet şerbetini içmişti. Arkadaşı Yusuf'a yazdığı
mektuba babasından cevap geldi. Yusuf durumu Oğuz amcaya söyledi. Oğuz
amca da okunmasını uygun buldu. Yusuf mektubu açtı ve okumaya başladı.

"Evladım Murat;

Bizleri yoktan var eden Rabsimizin farz kıldığı selamlar üzerine olsun.
Mektubunu aldık; çok memnun olduk. Allah da seni memnun etsin. Hepimiz
iyiyiz; senin hasretinden başka bir kederimiz yok. Komşularımızda da, köyde
de Allah'a şükür herhangi bir yaramazlık olmadı.

Bu yıl havalar yağmurlu gitti. Mevlamız bereketini esirgemedi. Ürü-
nümüz çok iyi. Paraya ihtiyacın olursa, bize yaz; hamd olsun, halimiz vakti-
miz yerinde.

Kumandanına cevap vermemene üzülen anan şöyle diyor. "Zabit E-
fendiye söyle gözümün nuru Murad'ım; sen bizim İsmail'imizsin. Seni biz
Allah yoluna kurban gönderdik. Nasıl ki kurbanlık koçlar kınalanıyorsa, ben
de saçlarına kına yaktım.

Kardeşlerin Ramazan, Ali, Safinaz, Cavit hepsi iyiler. Ayrı ayrı selam
ederler, ellerinden öperler.

Her duada, her zaman seni unutmayan ananı da selamları var; düş-
man kurşunundan, soğuk rüzgârlardan, yerdeki karıncadan, görünen ve
görünmeyen belalardan seni korumasını, Hızır'a yoldaş etmesi için gece
gündüz Rabbimizdua ediyor.

Tez günde bizlere kavuşturması dileğiyle seni Mevlâ'ma emanet eder,
gözlerinden öperim.

Baban Halimoğlu Mustafa

Hacıyakup Köyü

Sorgun-Yozgat⁵⁹.

⁵⁸ Niyazi, 261-262.

⁵⁹ Niyazi, 324-325.

8.Emir Geldi: Türkiye'nin ilk hastabakıcısı bayan *Safiye Hüseyin*, Alman Sâlib-i Ahmeri ile Türk Kızılay cemiyetinin ortaklaşa hastahane olarak kullandıkları *Reşit Paşa* vapur hastanesinde görev yaptığı sırada şöyle bir hatırasını nakletmektedir:

"Reşit Paşa vapuruna bir gün Bekir Çavuş isminde bir ağır yaralı getirdik. Onu cephenin ön saflarında bulmuştuk. Bir ayağı kangren olmuştu. Hemen Reşit paşa vapurunda ameliyat masasında yatırdık. Ayağını kestik. Bir tek ayağı ile kalmıştı, ama vaziyeti çok tehlikeli idi. Kangren çok ilerlemişti. Aynı zamanda pek fazla kan kaybetmişti. Adeta ölmesini bekliyorduk.

O gece sabaha karşı kamaramın kapısı hızlı hızlı vuruldu. Kalktım, dışarıda bir ses:

"Baş hemşire... Baş hemşire diye bağıryordu...Hemen giyinip fırladım. Genç bir Alman hastabakıcısı.

"Bir şey mi var?"

"Hani ayağımı kestiğimiz ağır yaralı yok mu?"

"Bekir Çavuş mu?"

"Evet"

"Ne oldu peki?"

"Kendisine bir hal geldi hemşire. Tek bacağıyla ayağa kaktı. Odanın içinde dolaşmak istiyor".

Hemen koştum. Bekir çavuş yaralarından kanlar aka aka ayağa kalkmıştı. Yanına koştum. Bileğinden tuttum. Müthiş ateşi vardı.:

"Aman Bekir çavuş dedim, ne yapıyorsun? Bu halle ayağa kalkılır mı?"

"Bekir çavuş kendini kaybetmiş bir haldeydi:

"Aman, dedi, ne yapıyorsun? Emir geldi emri yerine getirmek lazım... Tabi kalkacağım..."

Ve sabaha karşı Bekir çavuş kollarımızın arasında dünyaya gözlerini büsbütün yumdu"⁶⁰

9. Esirlere Muamele: Yahya Çavuş düşman mermileri arasında siperinin önüne kadar gelmiş bir düşman askerini alarak Tabur komutanı Mahmut Sabri'ye teslim etti⁶¹. Mistik yaralı Fransız askerini teslim alarak sırtında taşıdı. Gerekli yardımda bulundu⁶². Mevzilerden yaralı bulunan düşman esirleri hemen sargı yerine gönderiliyordu⁶³.

⁶⁰ Kaylan, 128.

⁶¹ Niyazi, 159.

⁶² Niyazi, 190.

⁶³ Niyazi, 399.

Türkler esirleri sırtında taşıyıp yaralarını sararken bakınız müttefik kuvvetleri Mehmet Niyazi'nin anlattığına göre neler yapıyor. Hamilton, maiyetiyle Yarımada'dan ayrılınca, Yüzbaşı John Weistock büyücek bir baraka yaptırdı. Hıncı ruhunu tutuşturan *Weistock* hem gecenin intikamını almak, hem de tepelerden, Anadolu yakasından gözetleyen Türklerin gözünü yıldırım istiyordu. Her hücumda mutlaka esir düşülürdü; esirlerin başına nelerin geleceğini göstermek için barakaya Türk esirlerini (içinde iki de Alman esir vardı) doldurttu. Çevresini geniş bir daire şeklinde Müttefik askerleri kuşattılar. Barakanın çatısına ve yan tahtalarına benzin döktürttü. Bir paçavrayı yaktırıp, barakaya savurttu. Baraka tutuştu, içindeki askerler sağa sola kaçmaya başladılar. Baraka sağlam yapılmıştı, esirlerin çıkmaları mümkün değildi; çıksalar bile elleri tetikte Müttefik askerlerinden canlarını kurtaramazlardı. İçerdeki askerler alev dalgalarından korunmak için bir kenara, üst üste sığınmaya çalışıyorlardı. Kabaran alevler, iki ağaç boyu kadar yükselirken barakanın çatısı çöktü; bir-iki çığlık parçasından sonra feryatlar kesildi. Müttefik askerleri uzaklaşmak zorunda kaldılar. Çünkü kötü bir yak kokusu o civarı durulmaz hale getirmişti⁶⁴.

Yüce Allah Kur'an'da *haddi aşmayınız* buyurmaktadır. Bundan dolayı Kur'an terbiyesini alan Türk askeri kendisine sığınan esirlere iyi muamele yapmasını bilmiş, düşmansa işkence çektirmekten ve öldürmekten zevk almıştır.

10. Türk Askerinin Duası: Düşman üzerine hücum ederken bilenler Salâten Tüncinâ⁶⁵ duasını okuyorlar bilmeyenler ise Allah Allah diyen Türk diyerek Tekbir getiriyorlardı⁶⁶. Çanakkale sakinlerinden *Aksakallı Hacı Mahmut* camiye doğru yol alırken düşman top mermileri ile evler zangırdadı. Hacı Mahmut bastonuna dayanıp dikildi. Gözyaşları ak sakallarından dökülüyorken şöyle dua ediyordu:

"Ya ilâhe 'l-âlemîn! Milletimiz kadar dinin uğruna evladını kurban etmiş bir başka millet var mı? Zalim düşmanlarımızın silahları nereden nereye, çoluk çocuk demeden vuruyor. Evlatlarımız hangi silahlarla onlara karşı koyuyorlar. Onları düşman mermilerinden koru! yüreklerine metanet ver! Ey Rabbim, senden başka kime sığınalım? Bu kara günümüzde bize imdat ey-

⁶⁴ Niyazi, 247.

⁶⁵ Anlamı: "Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in ümmetine öyle bir salât (rahmet) rahmet eyle ki onunla bizi her güçlük ve afetten kurtarısın, onunla bizim bütün ihtiyaçlarımızı göresin, onunla bizi yüksek derecelere erdiresin, onunla bizi gerek hayatta, gerek öldükten sonra bütün iyiliklerin en yükseklerine ulaştırısın". Süleyman Ateş, *Açıklamalı Büyük Dua Mecmuası*, Kılıç Kitap evi, Ankara, 1990, 166.

⁶⁶ Niyazi, 251.

le!" Onun yakarışını duyan Yüzbaşı Ahmet Saffet de sessizce "Amin" diyordu⁶⁷.

Düşman ise "Hurra Hurra" diye saldırıyordu⁶⁸.

Çanakkale savaşları o kadar şiddetli oluyordu ki derelerden oluk gibi kan akıyordu. Yer yer düşman kuvvetleri Mehmetçiğin kanı bedeliyle durduruluyordu ama bazen de çok zor durumda kalınıyor, özden gelen dualar ediliyordu. Şayet düşman Gelibolu'yu alsa İstanbul'a kadar önünde durulamazdı. Peygamberin övgüsüne mazhar olmuş bir milletin aldığı şehir olan İstanbul elden çıkacaktı. İşte böyle bir durumda Kumandan Binbaşı Lütfi tıpkı Allah Resulü'nün Bedir'de⁶⁹ yalvardığı gibi yalvarıyor ve şöyle diyordu: "*Yetiş yâ Muhammed! Kitabın gidiyor*", Bir yandan da askerlere "*Allah için, peygamber için vurun*" diyordu⁷⁰. "Korkmayın evlatlarım evliyalar bizimledir"⁷¹

11. Türk'ün Korkusuzluğu: Türk askeri aldığı inançla gücüne bir güç daha katmıştı. Bu güç onun inancından geliyordu ve korkunun ne olduğunu bilmiyordu. Çanakkale gazilerinden *Hüseyin oğlu Mustafa Onbaşı* sağ elinin şahadet parmağını kaybetmişti. Savaş hatıralarını anlatırken bir ara kendisine:

"*Bari insan bir aralık bir şey düşünabiliyor mu*" diye sorulunca,

"Hiçbir şey düşünemiyor. Yalnız korkmuyor. O ateşin içinde öleceğini mi kalacağını mı bilemiyorsun. Zabitlerimiz bize tenbih ederdi ki: "*Oğlum, Salâten Tüncînâ'yı okuyun*". Bilenlerimiz okur, bilmeyenlerimiz de *tekbir*

⁶⁷ Niyazi, 272.

⁶⁸ Niyazi, 264.

⁶⁹ Bedir günü müşriklerin 1000, müslümanların 300 kişi olduğunu Resulullah görünce kableye karşı durup ellerini kaldırarak: "*Allah'ım bana vadettiğini yerine getir! Allah'ım! Bana vadettiğini ver! Allah'ım şayet İslam ehlinde olan şu cemaati helak edersen (bundan sonra) yeryüzünde sana ibadet eden olmaz*". Ellerini kibleye karşı durup uzatarak o kadar Rabbine çok niyaz etti ki, nihayet cübbesi omuzlarından düştü. Hemen Ebu Bekir cübbesini aldı ve onun omuzlarına koydu ve şöyle demekten kendini alamadı. "*Ey Allah'ım Nebîsi! Allah'a yalvarışın yeter. Kendini bu kadar hırpalama! Allah sana verdiği sözü yerine getirecektir. Üzülme, müsterih ol!*" Buna müteakip Allah Enfal Suresi 9. ayet-i kerimeyi inzal buyurdu: "*Rabbimizin yardımına sığınıyordunuz. O, "Ben size, birbiri peşinden bin melekle yardım ederim" diye cevap vermişti*". Bkz.: İmam muhammed bin Muhammed bin Süleyman er-Rûdânî, **Siret Ansiklopedisi**, Mütercim: Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 7, III, 288; M. Asum Köksal, **İslam Tarihi**, Şamil Yayınevi, Tashihli ve İlaveli Baskı. İstanbul, 1981, I,135.

⁷⁰ Niyazi, 354-355.

⁷¹ Niyazi, 396.

alırđı”⁷² diyerek Türk askerinin savaşta korkunun ne olduğunu bilmediği ve buna da onun inancının tesir ettiği yukarıdaki örnekte görölmektedir.

12. Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy: Osmanlı döneminde dünyada tek bağımsız İslam devleti Osmanlı devletiydi. Müslümanların önemli bir bölümü Rus, İngiliz ve Fransız esaretindeydi. Almanlar itilaf devletleriyle yaptığı savaşlarda çok sayıda müslüman esir almış ve onlara esir kamplarında iyi muamele etmekteydiler. Ayrıca bunlar için cami bile yaptırmışlardı. Almanlar bu hareketiyle dünya müslümanlarının tek temsilcisi olan Osmanlıları da kazanmak istiyordu. İşte böyle bir dönemde Almanlar, Osmanlı hükümetine başvurarak Berlin’e bir heyet göndermesini istedi. Başkumandan vekili Enver Paşa bu görevi Teşkilat-ı Mahsûsa’ya havale etti. Almanya’ya gönderilen heyetin başında birkaç arkadaşıyla birlikte Mehmet Akif’te vardı. Mehmet Akif, esirleri uyandırmak için ateşli konuşmalar yapıyor, müslümanları birlik ve beraberliğe çağırıyordu. Çanakkale’de düşman askerleri Türk askerlerini zorluyordu. Akif’in arkadaşı Ömer Lütfi Bey asker olduğu için iki de bir ona:

“Ömer bey, bu Çanakkale harbi ne olacak?” diye sorardı. İlk zamanlar bu subay, harp kaidelerini anlatır ve sonra “insan kudreti dışında bir sebeb olmazsa, biz orada tutunamayız” diye cevap verirdi. Akif bunları işitince:

“Aman Ömer Bey, ne diyorsun sen. Çanakkale bizim tek dayanağımız, o yıkılırsa halimiz ne olur.? Ve başlardı ağlamaya”.

Ömer Lütfi Bey, Akif’in teselliye muhtacı olduğunu anlamıştı. Artık bundan sonra aynı sual karşısında kalınca, “böyle olursa, şöyle giderse” biz ona da dayanırız demeye başladı. Fakat Akif, “şöyle giderse, böyle olursa şartlarına tahammül edemiyor, hatta dinlemiyordu bile.. Ona, “bütün dünya toplanıp gelse, merak etme, Çanakkale düzmez” demeliydi. Akif Berlin hatıralarında Ömer Lütfi Bey’den isteklerini şöyle dile getiriyordu:

“...Korkma

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz

Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!

Düşer mi tek taşı, sandın, harim-i nâmusun?

Meğer ki harbe giren son nefer şehid olsun

Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;

Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,

Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar:

⁷² Ruşen Eşref Ünaydın, **Çanakkale’de Savaşanlar Dediler ki**, Türk Tarih Kurumu Basınevi, Ankara, 1960,14; Ayrıca bkz: a.g.e. s.6.

Değil mi cephemizin sînesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;
Değil mi sîne de birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!⁷³

Mehmet Akif bu sefer İngilizlerin oyununa gelen ve Lavrens'in etki- siyle gizliden gizliye bağımsızlık hareketlerine kalkışan Şerif Hüseyin ve adamlarını yatıştırma ve islam birliğini temin ve tesis için Arap yarımadasına Enver paşa tarafından gönderilmişti. Akif, Şam, Medine ve Hicaz bölge- sinde şeyhler ve alimlerle görüşerek islam birliği fikrini aşılamaaya çalışı- yordu. İşte böyle bir görev yolculuğunda Hicaz demir yolunun çöldeki son istasyonu olan *el-Muazzam*'a vardı. El-Muazzam'a kum deryası ortasında iki pencerele bir bekleme salonundan ibaret olan küçük bir istasyondur. Ne, adam akıllı yatacakları bir yer ve ne de yiyecekleri pek yoktu. Buranın tek güzel özelliği telgrafın olmasıydı. Bu hat Medine, Şam ve İstanbul'a bağlı- di. Makine başında bulunan Eşref bey araya taraya Enver Paşayla konuşma- ya muvaffak oldu. Enver paşa ile Eşref Paşa'nın konuşmaları epey sürmüş, alınıp verilen bilgilerden sonra, *Enver Paşa*'nın: "*Ya demek hepiniz afiyette- siniz. Akif bey hocamızda iyidirler, pek memnun oldum. Selamlarımı söyleyi- niz. Muvaffakiyetinizi tebrik ederim*" diyerek, "*Benim de size iyi, pek iyi bir haberim var. Çanakkale'de muvaffak olduk. Harp zaferimizle sona ermiştir. İstanbul şu anda zafer sevinciyle şenlikler içinde, yer yerinden oynuyor*". Müjdesini veriş, pek hoş olmuştu. Bu müjdeyi alan Eşref bey, muhabere ettiği odadan dışarı fırlayarak, herkese duyurmak heyecanı ile çırpınırken, ilk önce Akif beyi düşünüyordu. Koca Akif, bütün bu çöl yolculuğu esnasında olduğu gibi, dün bile Çanakkale'de sürüp giden ölüm-kalım savaşından ba- hisle, "*Ah ne zamandır bir haber alamıyoruz. Ne oluyor acaba? Bu kâfirler çok kuvvetli... Ne dersiniz, olanca kuvvetleriyle yüklendikleri Çanakkale'yi aşabilirler mi? Askerlikten anlamam. Bu işin aklım erer bir tarafı yoktur, ama ruhum ve imanım bu Türk kalesinin aşamayacağını söylüyor. Lakin, karşımızdaki dünyanın muazzam kuvvetleri de pek müthiş, onların önündeki bizim vaziyetimiz malum. Ne olacak bu işin sonu?..*" yanıp yakılırken, arada sırada, kendini avutur gibi, "*hayır, hayır .. Endişeye mahal yok. İstanbul'un fethi, bir ilahi müjdenin neticesiydi. İstanbul Türk'ün kalacaktır*" dediği görülüyordu. Şimdi bu müjdeyi alınca ne yapacaktı?... Eşref Bey, Mehmet Akif'i pek yorgun, adeta mecalsiz ve dalgın bir durumda buldu. Merak için- de olduğu her halinden belliydi.

"Üstad", dedi. "Aziz üstad... Şimdi size hayatınızın en büyük müjde- sini vereceğim. Bana bu mutluluğu bahşeden Cenab-ı Hakk'a nasıl şükreceğimi bilemiyorum. Çanakkale'de muzaffer olduk! Muhteşem bir

⁷³ Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, İrkalap ve Aka Basımevi, İstanbul, 1974, 351.

zafer kazandık. Şu anda bütün memleket bu zafer sevinciyle bayram yapıyor. Sizin dualarınız makbul oldu. Dünyanın o muazzam İngiliz ve Fransız devletleri, yenilmez bilinen ordularıyla, muhteşem donanmalarını, mağlûp ve perişan bir vaziyette Çanakkale'den çekerek, cehennemin dibine doğru gitmektedirler. İstanbul kurtuldu. Türk'ün zaferini kutluyor”.

Mehmet Akif, donup kalmıştı. Sanki işittiklerini anlamıyormuş gibi, dalgın dalgın Eşref beyin yüzüne bakarak, güçlkle nefes alıyordu.

Eşref Bey, müjdeyi bizzat Enver Paşadan aldığını söyleyince, koca şair bütün bütün kendinden geçti. Bir müddet öyle sessiz sedasız, bir rüya görür gibi dalgın durduktan sonra, ani bir canlanışla yerinden kalkarak, ağlaya ağlaya Eşref Bey'in boynuna sarıldı. Bu göz yaşları, Çanakkale'de Mehmetçiğin oluk gibi döktüğü kan kadar cömert ve temizdi. Akif'in bu hali bütün gün sürdü. Sevincinden sanki dili tutulmuştu. Sadece gözleri yaşarıyordu.

O gece hiç uyumadı. Yanında kendisi gibi geceyi uykusuz geçiren Eşref Bey'e, *“artık Rusya çökerek, yüz yıllardır Türklüğün ve bütün insanlığın baş belası olan Moskofluk rejimi de ayakta duramaz . Bu rejim altında inleyip duran bunca müslüman da artık kurtulur. Yarabbi, bu günleri de bize gösteriyorsun, sana nasıl şükredelim”* diyor ve mutlaka Çanakkale Destanı yazmayı istiyordu. Hele bu isteği sabit fikir haline gelmişti.

“Allah'ım, bana bu aciz kuluna bu destanı yazmak imkanını bahşet .. Bu ulvî vazîfeyi nasip et .. Sonra canımı al.. Yarabbi!.. Bana bu lütfu çok görme.. İn'am ve ikramının sonsuz hazinesinden bu aciz kulunun duasını barigâh-ı uluhiyetinde kabul eyle!” diyordu. Ve duası hıçkırıklarla kesiliyordu.

Sabahı böyle buldular. Vecd içindeydi. Kimse ile konuşmuyor, kimseyi dinlemiyor, tasarladığı Çanakkale destanından başka bir şey düşünmüyordu⁷⁴.

Akif, bu müjdelerin müjdesi eriştiği gece, El-Muazzam istasyonunun tahta barakasının ilerisindeki tepede ve mehtaplı gece güneş doğuncaya kadar geçen saatler içinde özlemini çektiği Çanakkale destanı yazdı. Daha doğrusu ilahi ilham çağlayanı bu mukaddes coğrafyanın gecesine sığdı. Çünkü sevgili Peygamberimiz bu coğrafyadan İstanbul ve onu alacak millet için şöyle seslenmişti: “Letüftehanne'l-Kostantiniyye veleni'mel emîru

⁷⁴ Feridun Kandemir, *Medine Müdafaası Peygamberin Gölgesinde son Türkler*, Nelir Yayınları, İstanbul, 1991, 344-348; Bekir Oğuzbaşaran, “Mehmet Akif ve Çanakkale”, *Erciyes Dergisi*, Yıl:19, Sayı:207, Kayseri, 1995, 1-8, 6; Çanakkale destanı için bkz.: İsmail Hakkı Şengüler, *Açıklamalı Mehmet Akif Külliyyatı*: Mert Yayıncılık, İstanbul, ?, 416-425.

emîruhâ veleni'mel ceysu zâlîke'l-Ceyş (İstanbul elbette fetholunacak. Onu fetheden emir ne güzel emir, onu fetheden asker ne güzel asker)"⁷⁵.

Akif göz sevinç gözyaşları arasında Çanakkale'de Türk'ün ölümsüzleşen kahramanlığını şöyle dile getiriyordu.

*Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pak alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi"⁷⁶.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni târihe" desem sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitab...
Seni ancak ebediyetler eder istiab*

.....
*Sen ki, İslam'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân
O demir çemberi göğsünle kırıp parçaladın.
Sen ki, ruhunla beraber ecramı adın;
Sen ki, âsâra gömülse taşacaksın... Heyhat,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihat
Ey şehid oğlu şehid... İsteme benden makber
Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber"⁷⁷.*

13. Hamilton'un Not Defteri: İngiliz generali *Hamilton*, çağın en modern silahları ile donatılmış yediyüzbin kişilik modern bir orduyla ne yaptıysa Türklere karşı başarılı olamadı. Başka da yapacağı bir şeyi kalmamıştı. Cebinden not defterini çıkararak şu bilgileri kaydetmekten kendini alamadı:

"Evet insan ruhunu yenmek gerçekten mümkün olmuyor. Dünyada hiçbir ordu bu kadar ayakta kalamaz. Sadece bugün binsekizyüz şarapnel attık; onbinlerce piyade mermisi yaktık. Aylardan beri gece gündüz savaş gemilerimiz mevzilerini bombalıyorlar. Son derece hırpalanmış Türkleri, koruyan Cenab-ı Allah'larından ayırmak için ne yapabiliriz!"⁷⁸

Mustafa Kemal Atatürk: "Bir milletin ruhu elde edilmedikçe, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça, o millete egemen olmanın imkanı yoktur.

⁷⁵ Ahnet b. Hanbel, Müsned, IV, 335; Hakim, el-Müstedrek, IV, 422; ibn Abdî'l-Berr, el-İstiab I, 148; Askalanî, el-İsabe, I, 157.

⁷⁶ Sen Bedir savaşının arslanları kadar şanlı bir askersin. Çünkü, onlar tevhidi kurtarmak için o gün nasıl canlarını esirgemedilerse, bugün de sen, aynı Tevhid uğruna al kanınla toprağı sulayıp şehid düştün.

⁷⁷ Şengüler, 416-425.

⁷⁸ Niyazi, 514.

Oysa yüzyılların doğurduğu milli ruha, Sağlam ve devamlı bir milli iradeye hiçbir kuvvet karşı koyamaz"⁷⁹.

E- TARİHİ SEYİR İÇİNDE MANEVİ TEZAHÜRLER:

İnsan, anlaşılması zor bir yaratıktır. Bazen çok acizdir. Bazense kendinden beklenilenin üzerinde olağanüstü bir durum sergiler. Umulmadık tezahürleri değişik ellerden görmek mümkündür. Tabiatla her şey gözle görülden ibaret değildir. Ruha kuvvet veren manevi unsurlar vardır. Bu unsurları yukarı ki kısımlarda izah etmeye çalıştık. Konunun askıda kalmaması için mukaddes kitabımız Kur'an, Hz. Muhammed ve ahabı ile Türk tarihinden günümüze kadar aktarılan gelen rivayetlerle manevi özelliklerle makedemizi neticelendirmeye çalışacağız.

1. Hz. Süleyman ve Belkis: Süleyman: *"Ey cemaat! Bana teslim olmalarından önce, hanginiz o kraliçenin tahtını yanıma getirebilir?"* dedi. Cinlerden bir ifrit: *"Sen yerinden kalkmadan önce onu sana getiririm; buna karşı güvenilir bir güce sahibim"* dedi. Kitabın bilgisine sahip olan biri: *"Gözünü açıp kapamadan onu sana getiririm"* dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşivermiş görünce: *"Bu, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbimin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilsin ki Rabbim müstağnidir, kerem sahibidir"* dedi. Süleyman: *"Tahtını onun tanımayacağı hale getirin, bakalım tanıyabilecek mi yoksa tanımayacak mı?"* dedi. Melike geldiğinde: *"Senin tahtın böyle miydi?"* denildi. O da: *"Sanki odur, daha önce bize bilgi verilmişti ve teslim olmuştu"* dedi. Melikeyi o zamana kadar alıkoyan, Allah'tan başka taptığı şeylerdi; çünkü kendisi inkarcı bir millettendi"⁸⁰.

2. Mûte Savaşındaki Olağanüstü Haber: Hz. Peygamber M.629 yılında 200.000 kişilik Bizans ordusuna karşı Zeyd b. Harise komutasında 3.000 kişilik bir kuvvet gönderdi. Ordu Medine'den ayrılırken Hz. Muhammed şu tavsiyelerde bulundu: *"Eğer Zeyd'e musibet erişirse, yerine Cafer b. Ebî Talib geçsin. Cafer de bir musibet isabet ederse Abdullah b. Revaha millete komutan olsun. O da öldürüldüğü takdirde şehid olursa müslümanlar istediklerini başlarına komutan olarak seçsinler"*⁸¹ dedi. İki ordu Mûte denilen yerde altı gün boyunca savaştı. Resulullah, Mûte muharebesinin en kanlı safhasında minber-i saadete oturdu. Cenab-ı hak zaman, mekan ve mesafe mefhumlarını kaldırarak habibine harp sahnesini göster-

⁷⁹ Gençcan, 128.

⁸⁰ 27 Neml, 39-43.

⁸¹ İbn Hişam, *İslam Tarihi Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi*, Ter. Eden: Hasan Ege, Kahraman Yayınları, IV, 22; Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Tarihi Taberi Tercümesi*, İstanbul, 1983, V, 644; Mahmut Şakir, *Hz. Adem'den Bugüne İslam Tarihi*, Çev.:Ferit Aydın, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1993,II, 94.

mişti. Bu suretle *Resûlullah* harp meydanına bakarak, göz yaşları içinde şöyle diyordu: "*Zeyd sancağı eline aldı! Şimdi Zeyd vuruldu, şehid düştü. Sonra Cafer aldı. O da şehid oldu. Sonra bayrağı ibn Revaha aldı. O da şehid oldu!*" dedi. Allah Resulü harbin cereyanına göre bunları haber verirken iki gözü iki çeşme gibi akıyordu. Sonra Resullullah: "*En son sancağı, Allah'ın kılıçlarından bir kılıç eline aldı. Nihayet Allah mücahidlere fethi müyesser kıldı!*" buyurdu⁸².

3.Hz. Ömer ve Sariye b. Zanim: Basra topraklarındaki İslâm fetih hareketlerini komutan *Sariye b. Zanim* üstlenmişti. Sariye komutasındaki ordu, Fars mıntıklarını İslâm topraklarına kattı. Bu savaşlar yapılırken Hz. Ömer ile Sariye arasında bir büyük keramette gerçekleşti. Darabgird önünde Sariye'nin ordusu, çok zor duruma düşmüştü. Düşman İslâm ordusunu kuşatmıştı. Müslümanlar bütün güçleriyle kendilerini korumak için savaşıyorlardı. Bir çok şehid vermişlerdi. Vakidi'nin beyanına göre "Hattaboğlu Ömer, Cuma günü namaz için Medine'de mescide gidip minbere çıktı. Sonra şöyle dedi: "*Ya Sariye! el-Cebel el-Cebel = Dağa doğru gidin, dağa doğru gidin. Kurttan koyuna çobanlık yapmasını isteyen zulmetmiştir.*" Sonra Hz. Ömer hutbesine devam etti ve tamamladı. Daha sonra Sariye'nin mektubu Hz. Ömer'e geldi. Mektup da şunlar yazılıydı: "*Doğrusu Cenab-ı Allah, Cuma günü falan saatte bize fethi nasip etti.*" Sariye: Bana bir senin "*Ey Sariye b. Zenim, dağa doğru gidin, dağa doğru gidin. Kurttan koyuna çobanlık yapılmasını isteyen zulmetmiştir*" dediğini işittim. Bunun üzerine arkadaşlarımı alıp dağa doğru yüksek yerlere götürdüm. Daha önce biz vadinin içindeydik. Düşmanın kuşatması vaziyetindeydik. Cenab-ı Allah bize fethi nasip etti. Hz. Ömer'e: "*Bu sözü nereden bulup söyledin*" demiştir. "*Vallahi dilime geldi, ben de söyledim*" demiştir⁸³.

4.Ğuzeyye (R. Ha.): Ğuzeyye, bedeviler arasından çıkan müslüman bir hanımdı. Gayretli, çalışkan ve yorulmak nedir bilmeyen bir hanım olan Ğuzeyye sayesinde, birçok kadın islamı seçmişti. Mekkeli müşrikler onu tehlikeli gördüğünden şahsına karşı kötü muamele etmişler, sürgüne göndermişler ve kabilesine iade etmişlerdi. Ğuzeyye kendi kabilesine dönerken kervancılar çok acımasızdı. Ğuzeyye'yi eğersiz ve çıplak deveye bağlayarak, ne yiyecek ve ne de içecek bir şey vermemişlerdi. Belli bir bölgeye varınca da, orada indirip güneşin altında yürümeye mahkum etmişlerdi. Bundan sonraki durumu kendi şöyle ifade etmektedir:

⁸² ez-Zebidi, X, 290.

⁸³ İbn Kesîr, *El-Bidaye Ve'n-Nihâye Büyük İslam Tarihi*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995, VII, 218; Fayda, "Hz. Ömer", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ yayımları, İstanbul, 1989, II, 88.

"Üç gün üç gece böyle geçti. Açlık ve yorgunluktan yarı ölü vaziyete geldim, şuurum kayboldu. Bana asla acıyıp merhamet göstermediler. Yüzümde bir ara yabancı bir şey hissettim, elimi götürünce bunun su olduğunu anladım. Ve kanıncaya kadar içtim, yüzümü gözümü ve bütün bedenimi suya garkettim. Sabahleyin beni toparlanmış ve kendime gelmiş gören kervancılar, durumdan şüphelendiler. Fakat her tarafım iplerle bağlıydı. Ve su tulumları benden uzaktı, sıkı sıkıya bağlı vaziyetteydiler. Durumu bana sordular, ben de gerçeği aynen anlattım. Anlattıklarımnda şüphelenecek bir taraf yoktu. Hemen bu yaptıklarından pişmanlık getirip İslam'ı kabul ettiler"⁸⁴.

4.Fatih'in Trabzon'u Fethi: Fatih, Trabzon'u fethetmek için giderken eteklerini toplar dağdan yürür, kan ter içinde kalır. Fatih'in bu halini gören Sâre Hatun, "Trabzon nedir ki, savaş meydanlarını şehsuvarı attan inerek yaya yürür ve yorulur" demeleri üzerine Fatih Sâre hatunun üzerine hışm ile bakarak: "Bizim buralara geliştikten maksadımız yalnız kale fethetmek ve servet kazanmak değildir. Buraları müslümanlara vatan yapmaktır. Allah'ın rızasını ve cihat sevabı kazanmaktır. İslam'ın kılıcı bizim elimizdedir. Eğer bu zahmeti çekmezsek bize gazi demek yalan olur. Bundan dolayı çektiğimiz sıkıntılardan daha çoğunu da çeksek yine azdır"⁸⁵.

5.Yavuz Sultan Selim: Yavuz Sultan Selim Eylül 1916'da Şam'ı fethetti. Buradan kaçanlar Mısır'a gitmişti. Sefer hazırlıklarını yaparak 5 Aralık 1916'da Gazze'ye doğru yola koyuldu. Mevsim çok sıcaktı. Yollar sıcaktan geçilmez olmuştu. Allah'ın yardımıyla uzun yıllar o mevsimde yağmayan yağmur bol bol yağdı, herkes suya kandı. Çöllerden geçiş kolaylaştı. Koca Sultan korkunç çölleri ve sahraları geçerken yer yer atından inerek yaya yürüyordu. Devlet erkanı, binitine binmesi için rica ederler ve adeta yalvarırlar. O ise yine yürümeye devam eder. Erkanın ısrarı karşısında onlara şöyle demek zorunda kalır:

"Hz. Peygamber ve bütün sahabiler önümde yaya olarak yürür iken ben nasıl atıma binebilirim? Bu hareket Yavuz'un Mısır seferinde manen desteklendiğini göstermektedir"⁸⁶.

Yavuz Sultan Selim vezirleri ile vefatından önce yakalandığı hastalığı sırasında vezirleri ile bir toplantı yapar. Diğer vezirleri çıktıktan sonra Vezir-i A'zam Piri Paşa'yı huzuruna çağırıp şöyle der: "Saltanat ve hilafet için ömrümün sonunda bazı zulüm ve işkence yaptım. Maksat ve muradım, müslümanların refahı; gayem ve emelim ise, müminlerin huzuru idi. Allah

⁸⁴ Muhammed Hamidullah, **İslam Peygamberi**, Çev.: Salih Tuğ, Beşinci Yayın, İrfan Yayıncılık ve Ticaret, İstanbul, 1993, I, 170.

⁸⁵ Uğur, **Yavuz Sultan Selim**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayın No: 2, Kayseri, 1992, 2.

⁸⁶ Uğur, 133.

buna şahittir. Memleketimiz ecdadımız zamanından bu yana himayemiz altında olup, düşman eli değmemiştir. Saltanat ve idare işlerinde maharet son derecededir. Oğlumu durumdan haberdar et” demiş ve daha sonra tavsiyelerde bulunmuştur.

Nedimi Hasan Can Sultan'ın son demlerini şöyle anlatıyor: “Ölüm ızdırabını çektiğinde bu fakire seslenip buyurdu ki:

“Hasan Can ne haldir?” Ben kulları şöyle cevap verdi:

“Sultanım: “Cenab-ı Hakka yönelip, Allah ile olacak zamandır”. Buyurdu ki:

“Bizi bunca zamandır kimin ile bilürdin? Cenab-ı Hakka teveccühümüzde kusur mu fehmettin?” Ben de şöyle cevap verdim:

“Haşa ki hiçbir zaman Allah'ı anmanızdan gaflet müşahede etmiş olam. Ama bu zaman öteki günlere benzemediğinden ihtiyat olsun dedim”.

Bir süre sonra Sure-i Yasin'i oku diye buyurdu. Ben de okudum. Benimle kendisi de okuyordu. İkinci kez yine başladım “Selamün kavlem mirrrabbirrahim” (Merhametli olan Allah katından onlara selam vardır)⁸⁷(Yasin, 58) ayetine geldim. Baktım ki dudakları benimle birlikte hareket etmektedir. Biraz sonra nabzının durduğunu anladım. Sabaha kadar görevlileri teskin edip olayın duyulmamasına çalıştım⁸⁸.

6.K.K.T.C.Başkanı Rauf R. Denктаş'ın Hatıraları: Rauf Denктаş 17 Nisan 1998 Cuma günü Elazığ Fırat Üniversitesi Konferans Salonunda “Kıbrıs Davamız” konulu Konferansında şunları anlatmıştır:

Kıbrıs'ın bağımsızlığı için verdiği mücadelede 1960'lı yıllarda Rumlar tarafından yakalanarak hapse atıldım. Üç gün hiç yemek verilmezken uyku da uyutmadılar. Böyle bir durumda artık hayattan tamamen ümidimi kesip intiharı bile düşündüğüm bir sırada gayet müteessir bir durumdayken sanki kapı açılır gibi oldu. Ve “V” şeklinde bir boşluktan ak sakallı biri gelerek “Üzülme müteessir olma oğlum, sabret” dedi ve gitti. Rumlar biraz sonra tekrar sorgulamak için beni çağırdılar. Artık ölümü bekliyordum. Bir de gördüm ki sorguyu artık İngilizler yürütmekteydiler. Bundan sonra durumumda düzelme oldu ve ölümün eşliğinden dönmeyi Allah bana nasip etti.

Diğer bir olay ise Türk askerinin 1974 yılında başlattığı Kıbrıs Barış Harekatinde meydana geldi. Türk askeri karaya çıkmaktaydı. Adanın özellikle kuzey kesimleri Rum ve Yunan askeri ile iyice siperlenmişti. Böyle bir durumda Türk uçaklarından paraşütlerle asker indirilmekteydi. Bir yolunu bularak Türk askerlerinin yanına gittim. Cehennemi bir sahneydi. Genç Türk subayına buraya nasıl indiklerini sordum. Subay: “Ben hurafelere inanmam. Ancak paraşütle inerken 1571 yılında

⁸⁷ 36 Yasin, 58.

⁸⁸ Uğur, 119.

şehid olan Türk askerlerinin kanatlı beyaz atlara binmiş askerlerin korumasında indik" diyerek Allah'ın yardımının ulaştığından bahseder.

SONUÇ:

Bazı insanlar günümüzde işin manevi boyutu denilince, çalışmadan, tüm aklın erdiği tedbirler alınmadan gerekli başarımın elde edileceği anlayışındadırlar. Az da olsa böyle düşünen insanlar vardır. Bu tür kadercilik İslam dinini ve onun Peygamberini yanlış anlamaktan kaynaklanmaktadır. Allah sadece çalışana, emek sarfedene emeklerinin karşılığını verir. Çünkü o: "*İnsan için ancak çalıştığıının karşılığı vardır*"⁸⁹ demektedir.

İşin manevi boyutu düşünülürken hiçbir zaman tedbirler göz ardı edilmemelidir. Enver Paşa ordusunun sadece maneviyatına güvenerek ayaklarında yarım çarıklar ve üssüz başsız yaklaşık 90.000 vatan evladını cepheye sürdü. Esir düşen bir Rus Albayı askerinin bu durumunu gördüğü vakit dayanamayarak: "*Yazık, bunları soğuktan donmaya götürüyorsunuz*" diye acınmaktan kendini alamamıştı.

Enver Paşanın bu konudaki fikri ise o günlerde çıkardığı günlüğünde yer alıyordu: "*Askerlerimizin yiyecek, yiyecek ve malzeme eksikliklerini farkındayım. Ama onun yiğitliği ve manevi gücü bütün bu eksikliklerin yerine geçer*" demektedir⁹⁰. Enver Paşa'nın bu davranışı, gerek savaş kuralları ve gerekse İslâmî açıdan hiç hoş karşılanacak bir durum değildir.

Çanakkale zaferi Kanunî'den beri yapılan en büyük ve en köklü zaferdir. Bu zamana kadar bazı başarılar elde edilse de sürekliliği toprak kaybediliyordu. Yirminci yüzyılın başında Türk'ün zaferiyle sonuçlanan bu savaşta kuvvetler hiç de denk değildi. İngilizlerin deniz gücü tartışılmaz bir üstünlükteydi. Toplam yarım milyon insan emperyalist güçlerin emellerine feda edilmiştir. Çanakkale Zaferi Sami Paşazade'nin dediği gibi: "*Çanakkale müdafası, üç mucize muharebesidir: Hali kurtardı, maziye hamaset ve a-zametini iade etti, vatanımızı bir vatan-ı ebedî yaptı*"⁹¹.

Anadolu yarımadası bir eski kavimler ve medeniyetler yurdudur. Bu coğrafya, üzerinde taşıdığı zenginlik, iklimin rehaveti yüzünden çok kavimleri tarihe gömdü. Anadolu'nun yeni sahibi Türkler, eski kavimlerden farklı bir değere sahiptirler. O da dinleri olan İslamdır. Türk'ün karakterine uygun olan bu din onları devamlı dinamizmde tutmuş, rehavete tabiatı icabıyla müsaade etmemiştir. Mütareke yıllarında Osmanlı hanedanından Sultan Seniha, Fransız bayan arkadaşına yazdığı bir mektupta: "*Din, anane ve hatı-*

⁸⁹ 39 Necm, 53.

⁹⁰ Bilbaşar, 108.

⁹¹ Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V. nci cilt I. nci Kitap Önsöz, XIV.

ra... Evet çok diri. Ve ... Bunların öldüğü gün Türkiye 'nin de öleceğine inanıyorum"⁹². diyerek işin ehemmiyetini belirtiyordu.

Türk Dostu Claud Ferrere de: "Türkler eski hayatları ile hiçbir ilgi kurmadan yeni bir hayata kavuşmak için giriştikleri tecrübede muvaffak olabilirlerse çok şaşarım. Bana öyle geliyor ki, bugün kendilerine menfur gibi görünen, ama onlar için tek kurtuluş yolu olan mazilerine yavaş yavaş dönmeğe mecbur kalacaklardır!"⁹³.

Çanakkale savaşları dost ve düşmanı ayırdeden bir savaş olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'dan beri Fransızlar hep dost olmuşlardır. Fransız kralı I. Fransuva'nın İspanyollardan kurtarılmasını Türk Sultanı Kanuni sağlamıştı. İki ülke arasındaki dostluk dillerini resmi politika dili kabul edilerek perçinleştirilmişti. Düşenin dostu olmaz kâbilinden olsa gerek, Fransızlar eski dostları olan Türkleri terk ederek İngilizler ve Rusların yanında yer almışlardır. Çanakkale savaşı Fransız kültür ve ekonomik hakimiyet alanına son vererek, İngiliz dili ve kültürünü hakim kılmıştır. Fransızlar yanlış politikalarının kurbanı ve vefasızlıklarının semeresi olarak küçülmüşlerdir. Avrupa'nın hasta adamından kalacak bakiyeler için tarihte ilk defa Rusya, İngiltere ve Fransa Osmanlı Devletine karşı ittifak oluşturmuşlardır.

Çanakkale'de Türk zaferi olmasaydı Birinci Dünya harbini 1916 baharında kesin olarak belki bitecek ve Rus Çarlığı yıkılmayacaktı. Ama sonuç beklenildiği gibi olmadı. Rus Çarlığı yıkılarak yerine Komünist bir idare geldi. Ruslar beklenildiği gibi açık denizlere inemedi. Uzun dönem Çanakkale Boğazı'ndan ticari ilişkilerini sürdüremediler.

Anadolu'nun ve İstanbul'un Türkler tarafından alınması haçlı zihniyetini doğurmuştur. Çanakkale savaşları bu zihniyetin bir devamıdır. Sürekli Ayasofya Hıristiyanların emellerini süslemektedir. Anadolu'da kendilerini hatırlatan her tapınağı, her kiliseyi açtırmak için miraslarını takip etmektedirler. Her yıl düzenlenen inanç turizminde de bunun izlerini bulmak kehanet olmasa gerektir. Öğrencisizlikten kapanan Heybeliada ruhban okulunu açtırmak için uluslararası platformlarda Türkleri sıkıştırmaya çalışmaktadırlar.

Osmanlı Devletinin İttihat ve terakki Cemiyeti Üyelerinin inisiyatifi ile 11 Kasım 1914'te Birinci Dünya Savaşına katılması, hem cemiyet üyelerinin hem kendi sonlarını, hem de koca ülkenin bir an önce dağılmasına neden oldu. Sonuçta genç Türkiye Cumhuriyeti kuruldu.

Biz Türklerin bu coğrafyada olduğumuz müddetçe doğuya yönelen Batılıların siyasi, ekonomik ve kültürel baskısıyla karşı karşıya kalacağımız

⁹² Ferrere, 113.

⁹³ Ferrere, 206.

bir gerçektir. Milletçe kendimize düşen en büyük görev milli birlik ve beraberliktir. Ali Suavi'nin deyişiyile: "*Arkadaş sen de aynı gemidesin*". Süleyman Nazif'te "Vatan, sıhate benzer, değeri, kaybedilince anlaşılır" demektir. Onun için bu geminin korunması hepimizin borcudur. Gemi batırsa hepimiz boğuluruz.

Çanakkale Savaşları Türk'ün özüne dönüşünün, dirilişinin bir başlangıcıdır. Anadolu Türklüğünün temsilcileri olan milletimizin şehitlerinin Gelibolu Yarımadasında koyun koyuna yatışı birliğimizin sembolüdür. Orada ülkenin her yerinden gelen şehitlerimizin kanlarının izleri vardır.

Türk milleti bu savaşla dünyaya bir defa daha göstermiştir ki, onun vatani, namusu ve inancı çok azizdir. Bu da ancak hür bir vatanda hayat bulur. Hürriyet, Atatürk'ün dediği gibi Türk'ün vazgeçilmez karakteridir.